

26923

CİNSİYET ROLÜNE İLİŞKİN KALIP-YARGILARA  
UYGUN DAVRANIP DAVRANMAMANIN  
ÇEKİCİLİĞE ETKİSİ

Serap (ŞENEL) AKGÜN

Hacettepe Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin  
Psikoloji Anabilim Dalı için Öngördüğü  
YÜKSEK LİSANS TEZİ  
olarak hazırlanmıştır.

Ankara

Kasım, 1993

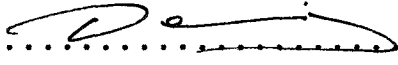
**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU  
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü'ne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan ..... 

Prof. Dr. Orhan AYDIN

Üye ..... 

Doç. Dr. Deniz ŞAHİN (Danışman)

Üye ..... 

Yrd. Doç. Dr. Gülden BERKEM

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.9.12./1993



Prof. Dr. Hüsnü ARICI

Enstitü Müdürü



## TEŞEKKÜR

Araştırmamın planlanmasından, tez haline getirilmesine kadar geçen süreç içinde hiçbir yardımı esirgemeyen, her zaman hoşgörü ve desteğini gördüğüm danışmanım Sayın Doç. Dr. Deniz ŞAHİN'e, araştırmamın planlanmasında engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım Sayın Prof. Dr. Orhan AYDIN'a, araştırma raporumu okuyarak yapıcı eleştirileriyle yardımcı olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Gülden BERKEM'e teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca araştırmama denek olarak katılmayı kabul eden genç arkadaşlara ve desteğini gördüğüm tüm dostlara teşekkürler.

Serap (ŞENEL) AKGÜN

## ÖZET

Bu araştırmada cinsiyet rolüne ilişkin kalıpyargılara uygun davranıp davranmamanın çekiciliği etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Araştırmada ele alınan değişkenler; uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı uyarıcı kişinin cinsiyeti, deneğin eğitim düzeyi ve deneğin cinsiyetidir.

Araştırmada 80'i ilkokul mezunu 80'i üniversite öğrencisi olmak üzere toplam 160 denek hem cinsiyet rolüne uygun davranan hem de karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan uyarıcı kişileri çekicilik açısından değerlendirmişlerdir. Denekler uyarıcı kişinin cinsiyetine ilişkin koşullara seçkisiz olarak atanmışlardır, Araştırmada veri toplama aracı olarak her biri bir uyarıcı kişiyi betimleyen dört öykü kullanılmıştır, bunlar cinsiyet rolüne uygun davranan kadın, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadın, cinsiyet rolüne uygun davranan erkek ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği betimleyen öykülerdir. Denekler uyarıcı kişileri 5 basamaklı bir ölçek üzerinde çekicilik açısından değerlendirmişlerdir.

Elde edilen veriler üç grupta analiz edilmiştir. Birinci grup verilere 2 x 2 x 2 x 2 faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü deney desenine uygun varyans analizi, ikinci grup verilere 2 x 2 x 2 faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü deney desenine uygun varyans analizi

uygulanmıştır. Üçüncü grup veriler ise oran testi ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerin karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilere oranla daha çekici algılandığı bulgusu elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen diğer bulgular şöyledir : ilkokul mezunu denekler cinsiyet rolüne uygun davranan kadını karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından, cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği de karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici algılamışlardır. Üniversite öğrencisi denekler ise cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici değerlendirirken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici bulmuşlardır. Kadın denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici algılamakta, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici bulmuşlardır. Karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadın, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici bulunmuştur. Kadın denekler, erkeklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici bulacağı inancındadırlar. Erkek denekler ise kadınların, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici bulacağı inancındadırlar. Üniversite öğrencisi erkek deneklerin %65'i karşıt cinsiyet rolüne

uygun davranan kadını eş olarak tercih ederken, ilkokul mezunu kadın ve erkeklerin % 90'ı üniversite öğrencisi kadın deneklerin ise % 80'i cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri eş olarak tercih etmişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgular yazılı kaynaklarda bulunan araştırmaların ışığı altında tartışılmıştır.



## ABSTRACT

The effects of sex, education level, target sex and target gender-role behavior (sex-typed and cross-sex-typed) on judgements of attractiveness were explored. For this purpose, subjects were asked to respond to scenarios in which a male or a female target acted either in line with the sex typed or in line with the cross-sex-typed gender-role.

A sample of 160 subjects (80 primary school graduates and 80 university students) participated in the study. In each education level, there were 40 males and 40 females.

Data were analyzed by two separate ANOVA's one for 2 (sex) x 2 (education level) x 2 (target sex) x 2 (target gender-role) and the other for 2 (sex) x 2 (education level) x 2 (target gender-role) factorial designs both with repeated measures on the last variable. The dependent variables were: 1) Judgements of the attractiveness of the target person and 2) Subjects' beliefs about the opposite-sex person's attraction to the target person. Ratings on a 5 point Likert-type scale were taken as the dependent measures.

The third dependent variable was the respondents' choice of marriage partners. Data in relation to the choice of marriage partners were analyzed with the Ratio Test.

Results indicated that the target person who behaved in line with the sex-typed gender-role was judged as more attractive than the target person who behaved in line with the cross-sex-typed gender-role. Primary school graduates perceived both the female and the male targets who behaved in line with the sex-typed gender-role as more attractive than the ones who behaved with the cross-sex-typed gender role. On the other hand, university students perceived the female target who behaved in line with the cross-sex-typed gender-role as more attractive than the one who behaved in line with the sex-typed gender-role.

Sex x target sex x target gender-role interactions were significant for both measures. Both the male and the female subjects perceived the target male who behaved in line with the sex-typed gender-role as more attractive than the target male who behaved in line with the cross-sex-typed gender-role. On the other hand, female subjects perceived the target female who behaved in line with the cross-sex typed gender-role as more attractive where as male subjects judged the target female behaving in line with the sex-typed gender-role as more attractive.

Female respondents believed that males had judged the female target behaving in line with the sex-typed gender-role as more attractive than the female target behaving in line with the sex-typed gender-role. On the other hand, male respondents believed that females had judged the male target who behaved in line with the cross-



sex typed gender-role as more attractive than the male target who behaved in line with the sex-typed gender-role. Results in relation to the marriage partner choices indicated that the majority of the male university students preferred the female target behaving in line with the cross-sex typed gender-role. On the other hand, majority of the female subjects preferred the male target behaving in line with the sex-typed gender-role.



## İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR .....	i
ÖZET .....	ii
ABSTRACT .....	v
İÇİNDEKİLER .....	vii
TABLolar .....	ix
ŞEKİLLER .....	x
I. GİRİŞ .....	1
I.I. CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER .....	3
I.I.I. GELENEKSEL YAKLAŞIM .....	3
I.I.II. EŞİTLİKÇİ YAKLAŞIM .....	4
I.II. CİNSİYET KALIP-YARGILARINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR .....	6
I.III. CİNSİYET ROLLERİ VE ÇEKİCİLİK .....	11
I.IV. ARAŞTIRMANIN AMACI .....	17
II. YÖNTEM .....	19
II.I. DENEKLER .....	19
II.II. ARAŞTIRMADA YER ALAN DEĞİŞKENLER VE ARAŞTIRMA DESENİ .....	19
II.III. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI .....	23
II.IV. İŞLEM .....	25
III. BULGULAR .....	26
III.I. CİNSİYET ROLÜ VE ÇEKİCİLİĞE İLİŞKİN BULGULAR .....	26
III.II. KARŞI CİNSİN DÜŞÜNCELERİNE İLİŞKİN BULGULAR .....	42
III.III. EŞ TERCİHİNE İLİŞKİN BULGULAR .....	46
IV. TARTIŞMA .....	49
KAYNAKÇA .....	63
EKLER	

## TABLOLAR

Tablo No	Sayfa No
2.1. Araştırmada Birinci Analiz için Kullanılan Araştırma Deseni .....	20
2.2. Araştırmada İkinci Analiz için Kullanılan Araştırma Deseni .....	22
3.1. Deneğin Eğitim Düzeyi ve Cinsiyeti ile Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti ve Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Yaptıkları Değerlendirmelerin Ortalama ve Standart Kaymaları .....	27
3.2. Deneğin Eğitim Düzeyi, Deneğin Cinsiyeti, Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti ve Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Değerlendirmelerine Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları .....	29
3.3. Deneğin Eğitim Düzeyi ve Cinsiyeti ile Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Değerlendirmelerinin Ortalama ve Standart Kaymaları .....	43
3.4. Deneğin Eğitim Düzeyi, Deneğin Cinsiyeti ve Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Yaptıkları Değerlendirmeye Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları .....	44
3.5. Deneklerin Eş Tercihlerine İlişkin Oran Testi Sonuçları .....	48

## ŞEKİLLER

Şekil No	Sayfa No
3.1. Denegin Eğitim Düzeyi x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı Ortak Etkisi .....	31
3.2. Denegin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı Ortak Etkisi .....	32
3.3. Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranıma Ortak Etkisi ..	33
3.4. Denegin Eğitim Düzeyi x Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı Ortak Etkisi .....	36
3.5. Denegin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı Ortak Etkisi .....	40
3.6. Denegin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı Ortak Etkisi .....	46

## BÖLÜM I

### GİRİŞ

Toplumdaki en temel kategorilerden birisi kuşkusuz cinsiyettir. Cinsiyeti belirleyen biyolojik yapı olsa da, kendini algılama, güdüler, davranış ve roller açısından kadın ve erkek arasındaki farklılıkları yaratan sosyal normlardır. Sosyal bilimciler tarafından en yaygın olarak kullanılan rol terimi tutarlı ilişkiler örüntüsüne işaret eder. Sosyal cinsiyet (Gender) ise, rollerin etrafında organize olduğu en temel sosyal kategorilerden biridir (Peplau 1983). Bu bağlamda sosyal cinsiyet, toplumda kadın ve erkeğin davranışları için farklı standart ve beklentiler olarak belirtilebilir. İnsanlar, toplumsallaşma süreci ile kadına özgü ve erkeğe özgü davranışlar olmak üzere sosyal cinsiyete ilişkin bir takım kalıp-yargılar geliştirirler. Kadınlara yüklenen annelik ve ev kadınlığı rolü, erkeklere yüklenen babalık ve aile reisliği rolü biyolojik yapıdan değil cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılardan kaynaklanmaktadır.

Yazılı kaynaklarda cinsiyet rolü konusundaki kavramların değişik yazarlar tarafından farklı biçimlerde ele alındığı görülmektedir. Deaux (1985), cinsiyet (sex) terimini biyolojik yapının belirlediği kadın ve erkek kategorileri olarak, sosyal cinsiyet (gender) terimini ise çoğu zaman biyolojik yapı ile bağlantılı, bir gözlemci veya bireyin kendisi tarafından yüklenen psikolojik

özellikler olarak tanımlamaktadır.

Williams ve Best (1990) ise cinsiyet rolü (sex role) terimini kullanmakta, cinsiyet rollerini iki cinsiyetin farklı sıklıklarla yerine getirdikleri sosyal içerikli etkinlikler olarak, cinsiyete ilişkin kalıp-yargıları (sex stereotype) ise erkek ve kadınla ilgili genel inançlar olarak tanımlamaktadırlar. Ayrıca bu araştırmacılar cinsiyete ilişkin kalıp-yargıları, cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp-yargılar (sex trait stereotype) ve cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılar (sex role stereotype) olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp-yargılar, iki cinsiyetten birini diğerine kıyasla daha az ya da daha çok betimlediğine inanılan davranışsal veya psikolojik özelliklerdir. Cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılar ise, çeşitli rollerin ve etkinliklerin kadın ve erkekler için genel uygunlukları ile ilgili inançlardır.

Sears, Peplau ve Freedman (1988) sosyal cinsiyet rolleri (gender roles) terimini cinsiyete özgü psikolojik özellikler olarak, sosyal cinsiyet kalıp-yargılarını (gender stereotype) ise kadın ve erkek özellikleri hakkında tutarlı biçimde kabul edilen yapılandırılmış inançlar kümesi olarak tanımlamaktadırlar.

Barnet, Marshall, Raudenbush ve Brennan'a göre (1993) sosyal cinsiyet, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bir kavramdır. Sosyal cinsiyet, biyolojik cinsiyeti içerir ancak onunla sınırlı değildir, farklı sosyal yaşantıları,

kişisel beklentileri, cinsiyet rol tutumlarını ve sosyal cinsiyete özgü rolleri kapsayan bir olgudur. Sosyal cinsiyet, birincil olarak sosyal ve kültürel süreçlerin bir ürünüdür, bu nedenle zaman içinde ve kültürler arasında değişiklik gösterir.

### I.I. CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Cinsiyet rolleri, tarihte kadın ve erkek arasındaki temel fizyolojik farklılıklar nedeni ile ortaya çıkmıştır. İlkel toplumlarda kadınlar, bugünün tersine, doğurganlıkları nedeniyle çocuk bakımıyla uğraşarak yaşamak zorunda kalmışlar; erkekler ise avcı, çoban ve savaşçı olmuşlardır. Rollerin bu biçimde farklılaşması yaşamın bütün yönlerine yayılmıştır (Freedman, Sears ve Carlsmith 1981). Günümüzdeki çağdaş pratikler, insan biyolojisinin cinsiyetle ilgili yönünün günlük hayatın gereklerine uygun olarak düzenlendiği dönemlerden kalmadır ve şimdi bu pratikler biyolojinin herhangi bir katkısı olmadan, cinsiyet ayırımını yaratıp derinleştirebilmektedir (Bem 1984).

Günümüzde cinsiyet rollerine ilişkin iki temel yaklaşım bulunmaktadır.

### I.I.I. GELENEKSEL YAKLAŞIM

Geleneksel yaklaşıma göre, kesin bir cinsel kimlik ve cinsiyet rolünün kabulü dengeli bir yaşam için gereklidir.

Bu görüŖe göre, biyolojik cinsiyetine uygun bir cinsel kimliğe sahip olamayan ve karŖıt cinsiyet rolüne uygun davranıŖlar sergileyen bir birey psikolojik açıdan dengeli olamayacaktır. Kadın ve erkeğın cinsiyet rollerini benimsemesi, cinsiyetine uygun davranıŖ ve tutumlar geliŖtirmesi beklenmektedir (Freedman, Sears ve Peplau 1981).

Millet (1970) kadının ocuk doğurabilmesinin biyolojik bir olgu olduğunu, ocuk bakımının ise kültür ve toplum tarafından kadına yklenmiŖ bir rol olduğunu belirtmekte, bunu ise çocuğa bakılıp büyütülmesi için gerekli olan davranıŖların ve bilinçli sorumluluk duygusunun erkeklerden çok kadınlarda bulunduğu gerekçesi ile açıklamaktadır.

Geleneksel cinsiyet rolleri ailede iŖ bölümü konusunda odaklaŖmakta ve koca için geçimi sağlama rolü, kadın için de ev kadını rolü üzerine temellenmektedir (Morgan ve Walker 1983).

### I.I.II. EŖITLİKİ YAKLAŖIM

EŖitliki yaklaŖımda, iki cinsin cinsiyet rolleri açısından farklı olmaması gerektiği ne srlmŖtir. Dolayısıyla bireyin psikolojik yönden sağlıklı ve uyumlu olabilmesi için, cinsiyet farkı gözetmeksizin kendine uygun, doyurucu, kendini gerekleŖtirici cinsiyet rollerini benimseyebilmesi savunulmaktadır. Bu grŖten



hareketle Bem (1984), günümüzde yalnızca erkek ve kadın özelliklerini tek başına taşımayan, her ikisinin özelliklerini de dengeli biçimde bütünleştirerek, cinsiyete özgü geleneksel özelliklerle kendini sınırlamayan bir cinsiyet rolünün ortaya çıktığını öne sürmüş ve bu rolü psikolojik androjeni olarak nitelendirmiştir.

Bem (1975), bireylerin cinsiyet rollerini saptamak amacı ile Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni geliştirmiştir. Bem'in Cinsiyet Rolü Envanteri'nin 20 maddesi erkeksi özellikleri, 20 maddesi kadınsı özellikleri, 20 maddesi ise nötr özellikleri içermektedir. Bem bireylerin cinsiyet rollerini, cinsiyet rolüne uygun davranım, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranım, androjen ve belirsiz cinsiyet rolü olarak dört kategoriye ayırmıştır. Androjen bireyler, hem kadınsı hem de erkeksi davranışları duruma bağlı olarak gösteren bireylerdir. Belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireyler ise düşük düzeyde kadınsı ve erkeksi özelliklere sahip bireylerdir. Cinsiyet rolüne ilişkin araştırmaların çoğunda Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nden yararlanılmıştır.

Bem'in (1984) görüşüne göre, kültüre yerleşmiş birçok sosyal cinsiyet ayrımı uygulamaları ortadan kaldırıldığı zaman, erkek ve kadınlar biyolojilerinin elverdiği ölçüde birbirlerine benzeyeceklerdir.

Son yıllarda eşitlikçi cinsiyet yaklaşımı önem kazanmakla birlikte toplumda var olan pek çok cinsiyet

kalıp-yargısı henüz aşılabilmiş değildir.

### I.II. CİNSİYET KALIP-YARGILARINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR

Cinsiyete ilişkin kalıp-yargılar, bireyin diğer kişileri algılamasında ve yorumlamasında oldukça önemli rol oynar. Condry ve Condry (1976) tarafından yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerine videodan dokuz aylık bir bebeğin bir oyuncakla oynayışı seyrettirilmiştir. Bu öğrencilerin yarısına bebeğin kız olduğu, diğer yarısına ise erkek olduğu söylenmiştir. Bu iki grubun bebeği algılamaları ve bebeğe yükledikleri duygular birbirinden anlamlı bir biçimde farklı olmuştur. Aynı bebeği izleyen deneklerin, cinsiyet kalıp-yargılarını kullanarak erkek bebek için farklı, kız bebek için farklı tanımlamalar yaptıkları gözlenmiştir.

Condry ve Condry (1976) tarafından yapılan bir başka araştırmada da bir grup ergene videoda, kutudan fırlayan bir kuklaya değişik tepkiler veren çocuklar seyrettirilmiş ve daha sonra deneklere çocukların cinsiyetleri sorulmuştur. Bulgular, deneklerin kutudan fırlayan yaylı kuklaya korku tepkisi verenleri kız, kızgınlık tepkisi verenleri ise erkek olarak nitelendirdiklerini göstermiştir.

Diğer kişiler tarafından beğenilme ve sosyal onay alma isteği bireyin, kendi cinsiyetine ilişkin davranış beklentilerine uygun davranmasını sağlar. Von Baeyer,

Sherk ve Zanna'nın (1981, aktarılan kaynak Sears, Freedman, Peplau 1988) yürüttükleri çalışmada sözü edilen doğrultuda bulgular elde edilmiştir. Anılan çalışmada üniversiteli kadınlardan bir iş görüşmesi yapmaları istenmiştir. Tesadüfi bir seçimle, kadınların yarısına görüşecekleri işverenin geleneksel rolleri benimseyen bir kişi, diğer yarısına ise geleneksel rolleri reddeden bir kişi olduğu söylenmiştir. İşverenin geleneksel rolleri benimsediğine inandırılan kadınlar, işvereni kadınlıkları ile etkilemeye çalışırken, işverenin geleneksel rolü reddettiğine inandırılan kadınlar ise farklı davranmışlardır.

Kadın ve erkek hakkındaki inanışlar kitle iletişim araçlarında ele alınan imgeler açısından da incelenmiştir. Kitle iletişim araçlarında, kadın ve erkeğin nasıl bir rolde ve ne kadar sık görüldüğü ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Bulgular kitle iletişim araçlarında, kadınların erkeklere oranla daha az rol aldığını; ve erkeklerin geleneksel cinsiyet rolüne uygun olarak aktif, çalışkan kişiler olarak gösterilirken, kadınların da aynı şekilde geleneksel cinsiyet rolü doğrultusunda evde oturan, pasif kişiler olarak gösterildiklerini ortaya koymuştur (Busby 1975; Miles 1975; Gofman 1976). Televizyonda erkekler, başrollerde kadınlara oranla daha fazla görülmekte ve genellikle saldırgan, güçlü, uzman, bağımsız ve lider rollerinde sunulmaktadır. Kadınlar ise duygusal, boyun eğici, tüketici ve erkeğin yardımcısı görünümündedir (Matlin 1987). Televizyonda gösterilen film

ve dizilerde çalışan kadınların % 91'i evli olmayan ya da evliliği başarılı olmayan kişiler olarak sunulurken, ev kadınlarının yalnızca % 4.8'i başarısız bir evlilik içinde gösterilmiştir (Manes ve Melnyk 1974).

Ayrıca, yayın araçları da geleneksel rolü vurgulamaktadır. ilkokul kitaplarının incelendiği bir araştırmada, kitaplarda yer alan 554 öyküde erkeklerin, kadınlardan çok daha yüksek oranda yer aldığı, öykülerdeki kahramanların cinsiyet rolüne uygun davranan tipler olduğu ortaya konmuştur (Graebner 1972). İmamoğlu, Gültekin, Köseoğlu ve Çebi (1990) tarafından yapılan bir araştırmada ise, ülkemizde yayınlanan gazetelerde kadın ve erkeklerin nasıl temsil edildiklerini incelemek amacıyla gazeteler üzerinde bir seri içerik çalışması yapılmıştır. Bulgular, gazetelerde kadına % 20 oranında değinildiğini ve bunların % 53'ünde kadının geleneksel rollerde temsil edildiğini göstermiştir. Tüm bu bulguların ışığında, kitle iletişim araçlarında sunulan erkek ve kadın imgelerinin geleneksel rolleri pekiştirir nitelikte olduğu söylenebilir.

Kadın ve erkeklerin sosyal rollerdeki temel farklılıkların neler olduğu sorusu pek çok araştırmaya konu olmuştur. Eagly ve Steffen (1984), bu konuda yapılan araştırmaları incelemiş ve çoğunun sonucunda, iki temel fark bulunduğunu saptamışlardır. Birinci fark, toplumda kadınların erkeklerden daha alt statüde yer almalarıdır. İkinci fark ise ailedeki iş bölümünden kaynaklanmaktadır. Kadınlar ev işlerini yapmaktan, erkekler ise ailenin

geçimini sağlamaktan sorumludur. Bu konuda yapılan alan araştırmalarının sonuçları da geleneksel rollerin geçerliliğini koruduğunu ortaya koymuştur. Warner (1986) tarafından yapılan bir çalışmada kadınların, erkeklerden daha fazla ev işi yaptıkları bulgusu elde edilmiştir. Berk'in (1986) yaptığı bir çalışmada ise bulgular, kadınların erkeklere oranla günde iki, üç saat daha fazla ev işleri ile uğraştıklarını ve erkeklerin yalnızca %10'unun eşleri ile eşit düzeyde ev işi yaptıklarını göstermiştir. Morgan ve Walker (1983) tarafından yapılan bir çalışmada kadın deneklere, "erkeğin iş yaşamında başarılı olduğu, kadının ise ev ve aile ile ilgilendiği aile modelinin en iyisi olduğu" görüşüne katılıp, katılmadığı sorulmuştur. Deneklerin %51.6'sı bu görüşe katıldığını, %39.6'sı ise katılmadığını ifade etmiştir. Haas (1986) tarafından eşlerin her ikisinin de çalıştığı aileler üzerinde yapılan bir başka araştırmada, kocaları daha fazla kazanan çalışan kadınların, ailenin geçiminin ortak sağlanması gerektiğine inandıkları ancak birincil olarak erkeğin sorumlu olduğunu düşündükleri bulgusu elde edilmiştir. Yapılan bir başka araştırmada (Stanley, Hunt ve Hunt 1986) eşleri çalışan, genç, yüksek eğitimli, mesleğinde başarılı erkeklerin, evi tek başına geçindiren erkeklere oranla iş ve evlilik yaşantılarından daha az doyum sağladıkları bulgusu elde edilmiştir. Bernard'ın (1981) görüşüne göre tek bir gelir çoğu aileye yetmeyince kadınlarda evi geçindirme rolü üstlenmişlerdir. Bugün bir çok ailede hem erkek hem de kadın çalışmaktadır. Ancak evi

geçindirme sorumluluğunu tek başına erkek üstlenmektedir. Szinovacz (1984) tarafından yapılan bir araştırmada da kadın ve erkeklerin büyük bir kısmının, ev işlerinden kadının sorumlu olmasının, erkeğin ise karısına yardım etmesinin gerekliliğine inandıkları bulgusu elde edilmiştir. İmamoğlu (1992), Türkiye'de yaptığı bir araştırmada, kız ve erkek deneklere dışarıda çalışarak para kazanmada ve ev işi yapmada başarılı ve başarısız birey betimlemeleri vermiş ve uyarıcı kişilerin cinsiyetlerini değiştirmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen ilginç bir bulgu, erkeklerin iş yaşamında başarılı olmalarının çok önemli olduğu düşünülürken, kadınların hem ev işlerinde hem de dışarıda para kazanmada başarılı olmalarının çok önemli olduğunun düşünülmesidir.

Kadınlara, erkeklerle eşit eğitim imkanlarının sağlanması, iş yaşamına atılan kadınların oranının yükselmesi ve son yıllarda gözlenen kadın hakları hareketleri geleneksel kadın rolünün geçerliliğini kaybetmeye başlamasına neden olmuştur. Morgan ve Walker (1983) Mübadele kuramı (Exchange Theory) açısından bu bulguları şöyle açıklamaktadırlar : Cinsiyet rolüne ilişkin tutumlar, algılanan ödül, bedel ve var olan seçeneklere bağlıdır. Geleneksel cinsiyet rolünü benimseyen kadınlar, ev kadınlığı rolünden başka seçenekleri olmayan kadınlardır, yüksek eğitim düzeyine sahip, ekonomik bağımsızlığını kazanmış kadınlar ise daha ödüllendirici seçeneklere sahip olduklarından geleneksel

kadın cinsiyet rolünü reddetmektedirler.

Pek çok araştırma geleneksel yaklaşımların, daha çok, az eğitim görmüş, dar gelirli, dinine bağlı ve yaşlı insanlar tarafından kabul edildiğini göstermektedir (Beckman ve Houser 1979; Houser ve Beckman 1980; Mason, Czajka ve Arber 1976). Amerika'da Morgan ve Walker (1983) tarafından yapılan bir çalışmada da kadınların eğitim düzeylerinin yüksek olması geleneksel rolü reddetme ile bağlantılı bulunmuştur. Ayrıca genç olma, yüksek aile geliri, yüksek kişisel yeterlilik, yüksek meslek derecesi gibi özelliklere sahip olma, geleneksel rolü reddetme ile bağlantılı bulunmuştur.

Cinsiyete ilişkin kayıp-yargılar konusunda kadın ve erkeklerin tutumları arasında bir fark olup olmadığını inceleyen araştırmalarda değişik sonuçlar elde edilmiştir. Frable (1989), yaptığı bir çalışmada, kadınların cinsiyete ilişkin bazı sosyal kuralların değişmesini erkeklerden daha çok istediklerini bulmuştur. Öte yandan Türkiye'de yapılan bir çalışmada (Baykal 1991) ise, üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıları araştırılmış ve kızların erkeklere kıyasla daha geleneksel olduğu yolunda bulgular elde edilmiştir.

### I.III. CİNSİYET ROLLERİ VE ÇEKİCİLİK

"Çekicilik bir bireyin bir başka bireyi olumlu olarak değerlendirme eğilimidir" (Bercheid ve Walster 1978;

aktarılan kaynak Uraz 1988).

Çekicilik konusunda çok sayıda araştırma yapılmış ve pek çok kuram öne sürülmüştür. Clore ve Byrne (1974) benzer tutumların sosyal ödüller olduğu savından yola çıkarak, kişilerin karşılarındakilerden hoşlanmalarının o kişilerle ortak tutumlarının oranı ile doğrudan ilişkili olduğunu savunmaktadırlar (aktarılan kaynak Hortaçsu 1991).

Winch (1958) yaptığı bir araştırmada kişiler arası tamamlayıcılığın kişilerin eş seçimi üzerinde önemli rol oynadığını gözlemiştir. Winch'in daha sonra evli çiftler üzerinde yaptığı araştırmalar, üç temel boyut üzerinde birbirlerini tamamlayıcı bir ilişki içinde olan çiftlerin daha mutlu olduklarını göstermiştir. Bu üç boyut, atılganlık-durgunluk, destekleme-desteklenme ve baskınlık-altkınlıktır (aktarılan kaynak Cüceloğlu 1992).

Cinsiyet rolleri ve çekicilik konusunda yapılan araştırmaların çoğu benzerlik ve tamamlayıcılık hipotezlerini sınamaya yöneliktir.

Seyfried ve Hendrick (1973) benzer cinsiyet rol tutumlarının, aynı cinsiyetten kişiler arasında çekiciliği artırdığı; tamamlayıcı cinsiyet rol tutumlarının ise farklı cinsiyetten kişiler arasındaki çekiciliği artırdığı denencelerinden yola çıkarak üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, deneklere kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolüne sahip uyarıcı



kişi betimlemeleri verilmiş ve uyarıcı kişilerin cinsiyetleri değişimlenmiştir. Deneklere bu kişileri ne derece çekici buldukları ve bu kişilerin kendilerine ne kadar benzedikleri sorulmuştur. Araştırma sonucunda kendi cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerin, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilere oranla daha çekici algılandıkları bulgusu elde edilmiştir. Deneğin ve uyarıcı kişinin cinsiyeti aynı olduğunda, cinsiyet rol tutumlarının benzerliğinin çekiciliği artırdığı denencesi bulgularla desteklenmiştir. Ancak, deneğin ve uyarıcı kişinin cinsiyetleri farklı olduğunda, benzerlik ya da tamamlayıcılığın çekiciliği etkilemediği, kadın deneklerin kendi cinsiyet rolüne uygun davranan erkekleri karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeklerden daha çekici algıladığı, erkek deneklerin ise kendi cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadınları eşit düzeyde çekici algıladığı bulgusu elde edilmiştir.

Cinsiyet rolü ve çekicilikle ilgili bir araştırmada (Lombardo, Francis ve Brown 1988) deneklere Bem Cinsiyet Rolü Envanteri verilmiş ve denekler androjen, cinsiyet rolüne uygun davranan, cinsiyet rolü belirsiz olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Bu üç grup deneğe yine androjen, cinsiyet rolüne uygun davranan ve cinsiyet rolü belirsiz birey betimlemeleri verilmiştir. Deneklere, betimlenen bireyleri ne derece çekici buldukları sorulmuştur. Sonuçta deneklerin cinsiyet rol yönelimlerinin, çekicilik üzerinde bir etkisi bulunamamıştır. Ancak uyarıcı kişinin cinsiyet

rolü, çekiciliği önemli ölçüde etkilemiştir. Androjen bireyler diğerlerinden anlamlı derecede daha çekici olarak algılanırken, belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireyler en az tercih edilen grup olmuştur.

Mccutchoen (1988) tarafından yapılan başka bir çalışmada da deneğin cinsiyet rolünün çekiciliği etkilemediği sonucu elde edilmiştir. Ancak cinsiyete bağlı bir takım farklar gözlenmiştir. Erkekler için ne benzerliğin ne de tamamlayıcılığın çekicilik üzerinde etkili olmadığı, oysa kadınlar için benzerliğin çekiciliği artırdığı yolunda bulgular elde edilmiştir.

Yapılan bir başka çalışmada, deneklere Bem Cinsiyet Rolü Envanteri verilerek cinsiyet rol yönelimleri tesbit edilmiş ve daha sonra bu kişilere bir eşte aradıkları özellikler sorulmuştur. Sonuçta erkeklerin kadınlara kıyasla daha çok tamamlayıcı ilişkiyi tercih ettikleri gözlenmiş, ancak, ne benzerlik ne de tamamlayıcılık denenceleri tam olarak desteklenememiştir (D'agostino ve Day 1991).

Murnen (1989) tarafından yapılan bir çalışmada, denekler, hem hemcinslerini hem de karşı cinsi değerlendirmişlerdir. Sonuçta, erkek deneklerin, düşük erkeksi özellikler gösteren erkekleri daha olumlu değerlendirdikleri gözlenmiştir. Kadınların, kadınları değerlendirmelerinin sonuçları yordanamamıştır. Erkek denekler, düşük ya da orta derecede kadınsı özellikler

gösteren kadınları tercih etmişlerdir. Bununla birlikte, düşük erkeksi özellikler gösteren erkek deneklerin, düşük kadınsı özellikler gösteren kadınları tercih etme olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Benzer olarak, düşük kadınsı özellikler gösteren kadınlar, düşük erkeksi özellikler gösteren erkekleri tercih ederken, yüksek derecede kadınsı özellikler gösteren kadınlar yüksek derecede erkeksi özellikler gösteren erkekleri daha çekici bulmuşlardır.

Orlofsky (1982), yaptığı bir çalışmada, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ile deneklerin cinsiyet rollerini belirledikten sonra deneklere ideal bir eşte aradıkları özelliklerin neler olduğunu sormuştur. Araştırmanın sonucunda, geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranan kişilerin kendileri ile ideal eşlerinin cinsiyet rolü özellikleri arasındaki farkın, androjen deneklerin kendileri ile ideal eşleri arasındaki farktan daha büyük olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Görüldüğü gibi cinsiyet rolleri ve çekicilik konusunda yapılan araştırmaların hemen hepsinde, Bem Cinsiyet Role Envanteri ile deneklerin cinsiyet rol yönelimleri saptandıktan sonra deneklerin androjen, cinsiyet rolü belirsiz, karşıt cinsiyet rolüne sahip ve kendi cinsiyet rolüne uygun davranan uyarıcı kişilerden hangilerini tercih ettikleri sınımlanmıştır.

Bizim araştırmamızda ise cinsiyet rol kalıp-yargıları esas alındığından ve androjen ya da cinsiyet rolü belirsiz

kişiler hakkında kalıp-yargılar bulunmadığından, cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan kişilerin ne derece çekici algılandıkları ele alınmıştır.

Yazılı kaynaklarda yer alan cinsiyet rolü ve çekicilik konusundaki araştırmaların hemen hepsi karşı cins açısından çekiciliği ele almıştır. Oysa bireylerin hemcinsleri tarafından çekici algılanmaları da oldukça önemlidir. Bu nedenle bizim araştırmamızda, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireylerin hem karşı cins hem de hemcinsleri tarafından ne derece çekici olarak algılandıkları incelenmiştir. Böylece kadın ve erkek deneklerin karşı cinsi ve hemcinslerini değerlendirmeleri arasındaki farklar gözlenebilmiştir.

Yine diğer araştırmalarda duygusal ilişki ya da arkadaşlık ilişkisi açısından ele alınan çekicilik, bu araştırmada görece olarak daha uzun süreli ve daha bağlayıcı olan evlilik ilişkisi için incelenmiştir.

Benzerlik ve tamamlayıcılık hipotezlerini sınanan araştırmaların hiç birisi ne tamamlayıcılık ne de benzerlik hipotezlerini tam olarak destekleyen sonuçlar vermemiştir. Bizim araştırmamızın amacı benzerlik ve tamamlayıcılık hipotezlerini sınamak olmadığı için deneklerin cinsiyet rol yönelimleri bir değişken olarak ele alınamamıştır. Ayrıca, cinsiyet rolü kalıp-yargılarına

uygun davranmama Bem'in görüşü çerçevesinde üç şekilde yer almaktadır, bunlar androjeni, belirsiz cinsiyet rolü ve karşıt cinsiyet rolüdür. Bu araştırmada sadece karşıt cinsiyet rolü ele alınmıştır.

Ayrıca bu araştırmada önceki çalışmalardan farklı olarak deneklere, değerlendirdikleri kişileri karşı cinsin nasıl değerlendireceği sorusu da sorulmuştur, böylece kadınların ve erkeklerin karşı cinsin düşüncelerine ilişkin inançları da gözlenmiştir.

#### I.IV. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranma ve karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranmanın çekiciliği etkileyip etkilemediğini saptamak amacı ile yapılmıştır. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan bireyler ile karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan bireylerin çekici algılanmaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Eğitim düzeyinin, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireyleri çekicilik açısından değerlendirmede bir etkisi var mıdır?
3. Kadın ve erkeklerin, cinsiyet rolüne uygun

davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireyleri çekicilik açısından değerlendirmeleri arasında bir fark var mıdır?

4. Cinsiyet rolüne uygun davranma ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranma, cinsiyete bağlı olarak çekici algılamayı etkilemekte midir?
5. Bireylerin, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan hemcinslerini, karşı cinsin nasıl değerlendireceği konusundaki görüşleri nelerdir?
6. Cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireylerin, karşı cins tarafından eş olarak tercih edilmeleri arasında anlamlı bir fark var mıdır? Varsa bu fark, tercih eden kişinin cinsiyetine ve eğitim düzeyine bağlı olarak değişmekte midir?

## BÖLÜM II

### YÖNTEM

#### II.I. DENEKLER

Araştırmaya denek olarak, 17-23 yaşları arasında ve hiç evlenmemiş bireyler katılmışlardır. Toplam 160 kişiden oluşan araştırma örnekleminin 80'i ilkokul mezunu, 80'i ise üniversite öğrencisidir. Her iki grupta da deneklerin yarısı kız yarısı erkektir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen bireylerden oluşan denekler, uyarıcı kişinin cinsiyetine ilişkin koşullara seçkisiz olarak atanmışlardır.

#### II.II. ARAŞTIRMADA YER ALAN DEĞİŞKENLER VE ARAŞTIRMA DESENİ

Araştırmada üç analiz yapılmıştır. İlk analizde 2x2x2x2 faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü deney deseni kullanılmıştır. Araştırma deseni Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1.'de gösterilen araştırma deseninde yer alan değişkenlerden ilki deneğin eğitim düzeyidir (A); bu değişkenin ilkokul mezunu (A1) ve üniversite öğrencisi (A2) olmak üzere iki düzeyi alınmıştır. Araştırmanın ikinci değişkeni, deneğin cinsiyetidir (B); bu değişken kadın (B1) ve erkek (B2) olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Araştırmada yer alan üçüncü değişken uyarıcı

kişinin cinsiyetidir (C), bu değişken de yine kadın (C1) ve erkek (C2) olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Araştırmada etkisi incelenen son değişken ise uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımıdır (D); bu değişken de cinsiyet rolüne uygun davranım (D1) ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranım (D2) olmak üzere iki düzeyde değişimlenmiştir.

Tablo 2.1. Araştırmada Birinci Analiz İçin Kullanılan Araştırma Deseni

Deneğin Eğitim Düzeyi	Denek Cin.	Uyarıcı Kişinin Cin.	Cinsiyet rolüne uygun davranım D1	Karşıt Cinsiyet rolüne uygun davranım D2
İlkokul Mezunları A1	K	K		
		C1		
	B1	E		
		C2		
	E	K		
		C1		
B2	E			
Üniversite Öğrencisi A2	K	K		
		C1		
	B1	E		
		C2		
	E	K		
		C1		
B2	E			
		C2		



Araştırmada yer alan bağımlı değişken ise uyarıcı kişinin ne derece çekici olarak algılandığıdır. Deneklerin uyarıcı kişiyi beş basamaklı bir ölçeğe göre değerlendirmeleri (1 çok olumlu ve 5 çok olumsuz olmak üzere), sayısal değerlere dönüştürülerek bağımlı değişken ölçümü olarak alınmıştır.

ikinci analizde, 2x2x2 faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü bir deney deseni kullanılmıştır. İkinci analizde kullanılan araştırma deseni Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2.'de gösterilen araştırma deseninde ele alınan ilk değişken, denegin eğitim düzeyidir (A); bu değişken ilköğretim mezunu (A1) ve üniversite öğrencisi (A2) olmak üzere iki düzeyde değişimlenmiştir. Araştırmada yer alan ikinci değişken denek cinsiyetidir (B); Kadın (B1) ve erkek (B2) olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Araştırmada ele alınan üçüncü değişken ise uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımıdır (C); bu değişken de cinsiyet rolüne uygun davranım (C1) ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranım (C2) olmak üzere iki düzeyde değişimlenmiştir.

ikinci analizde ele alınan bağımlı değişken ise deneklerin, uyarıcı kişiyi, karşıt cinsiyetten birinin ne derece çekici bulacaklarına ilişkin görüşleridir. Deneklerin beş basamaklı (1, çok olumlu; 5, çok olumsuz olmak üzere) bir ölçek üzerinde yaptıkları değerlendirmeler bağımlı değişken ölçümü olarak

alınmıştır.

Araştırmada yapılan üçüncü analizde üç değişken ele alınmıştır. İlk değişken deneğin eğitim düzeyidir (A), ilkokul mezunu (A1) ve üniversite öğrencisi (A2) olmak üzere iki düzeyi vardır. İkinci değişken denek cinsiyetidir (B); Kadın (B1) ve erkek (B2) olmak üzere iki düzeyde ele alınmıştır. Üçüncü bağımsız değişken ise uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımıdır (C), bu değişken de cinsiyet rolüne uygun davranım (C1) ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranım (C2) olmak üzere iki düzeyde değişimlenmiştir.

Tablo 2.2. Araştırmada İkinci Analiz İçin Kullanılan Araştırma Deseni

Deneğin Eğitim Düzeyi	Denek Cin.	Cinsiyet rolüne uygun davranım C1	Karşıt Cinsiyet rolüne uygun davranım C2
İlkokul Mezunu A1	K B1		
	E B2		
Üniversite Öğrencisi A2	K B1		
	E B2		

Deneklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bu iki kişiden hangisini eş olarak seçeceklerine ilişkin tercihleri bağımlı değişken ölçümü olarak alınmıştır.

### II.III. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kullanılan öykülerin oluşturulması için iki aşamalı bir ön çalışma yapılmıştır.

Elli üniversite öğrencisi ve 40 ilkokul mezununun denek olarak alındığı ön çalışmanın ilk aşamasında, deneklere, kadınlara ve erkeklere özgü davranışların neler olduğu sorulmuştur. Kullanılan soru formu açık uçlu bir sorudan oluşmuştur ancak ortamlar yapılandırılmıştır. (Kullanılan soru formunun bir örneği Ek 1'de sunulmuştur).

Daha sonra deneklerin sıklıkla belirttikleri farklılıklar tesbit edilmiş ve ikinci bir soru formu hazırlanmıştır. Kırk üniversite öğrencisi ve 40 ilkokul mezunundan oluşan, eşit sayıda kadın ve erkeğin bulunduğu farklı bir denek grubuna bu form verilmiştir. (Kullanılan ikinci soru formunun bir örneği Ek 2'de sunulmuştur). İkinci soru formunda deneklere 20 davranış biçimi ya da özellik verilmiş ve her birinin kadınlarda mı yoksa erkeklerde mi daha çok görüldüğü sorulmuştur. Denekler beş basamaklı (5, kadınlarda çok daha fazla görülür; 1 erkeklerde çok daha fazla görülür olmak üzere) bir ölçek üzerinde değerlendirme yapmışlardır.

Sonuçta her madde için bir ortalama puan elde edilmiştir. ilkokul mezunları ve üniversite öğrencileri için ortalamalar ayrı ayrı hesaplanmıştır. Ortalaması 4 ve 4'ün üzerinde olan maddeler kadın cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıları, 2 ve 2'nin altında olan maddeler erkek cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıları ifade etmektedir. Ortalaması 4'ün altında ve 2'nin üzerinde olan maddeler dikkate alınmamıştır. Bazı maddeler için ilkokul mezunlarında 4'ün üzerinde veya 2'nin altında ortalamalar elde edildiği halde üniversite öğrencilerinde aynı maddeler için 4'ün altında ve 2'nin üzerinde ortalamalar elde edilmiştir, bu maddeler öykülerin oluşturulmasında dikkate alınmamıştır. (Her madde için ilkokul mezunları ve üniversite öğrencilerinden elde edilen ortalamalar Ek 3'te sunulmuştur). Ön çalışma sonucu elde edilen 5'i kadın cinsiyet rolüne ilişkin, 5'i erkek cinsiyet rolüne ilişkin toplam 10 cinsiyet rol kalıp-yargısı öykülerin oluşturulmasında kullanılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak her biri bir uyarıcı kişiyi betimleyen iki öykü kullanılmıştır. Öykülerin biri kadın cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan diğeri ise erkek cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan bir kişiyi betimlemektedir. Öykülerdeki kişilerin cinsiyetleri değişimlendiğinden ortaya dört farklı koşul çıkmıştır. Bunlar; cinsiyet rol kalıp-yargılarına uygun davranan kadın, erkek cinsiyetine ilişkin kalıp yargılara uygun

davranan kadın, cinsiyet rol kalıp-yargılarına uygun davranan erkek, kadın cinsiyetine ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan erkek koşullarıdır.

Uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı koşulunda tekrar ölçüm alınmıştır. Bir başka deyişle, denek hem cinsiyet rolüne uygun davranan bireyi, hem de karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireyi değerlendirmiştir. Öncelik sonralık etkisini kontrol etmek amacı ile öykülerin verilmiş sırası değişimlenmiştir.

Öykülerin altında bulunan sorular deneklerin atandıkları koşullara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Denekler uyarıcı kişilere ilişkin soruları beş basamaklı (1, çok olumlu; 5, çok olumsuz olmak üzere) bir ölçek üzerinde değerlendirmişlerdir. (Kullanılan öykülerin birer örneği Ek 4 ve Ek 5'te sunulmuştur.)

#### II.IV. İŞLEM

Kişilere cinsiyet rolleri hakkında bir araştırma yapıldığı söylenmiş ve araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden kişilere Ek 4 ve Ek 5'te sunulan öykü ve sorulardan oluşan form verilmiştir. Denekler formu doldurduktan sonra anketler geri alınarak teşekkür edilmiştir.

### BÖLÜM III

#### BULGULAR

Giriş bölümünde belirtildiği gibi bu araştırma cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranma ve karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranmanın çekiciliği etkileyip etkilemediğini, etkiliyor ise bu etkinin denegin eğitim düzeyine ve cinsiyetine ya da uyarıcı kişinin cinsiyetine bağlı olarak değişip değişmediğini incelemek için düzenlenmiştir.

Bu amaçla deneklere biri cinsiyet rol kalıp-yargılarına uygun davranan diğeri karşıt cinsiyet rol kalıp-yargılarına uygun davranan iki birey betimlemesi verilmiş ve bu kişileri bir eş olarak nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. denekler uyarıcı kişileri beş basamaklı bir ölçek üzerinde değerlendirmişlerdir. Bu bölümde elde edilen verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları yer almaktadır.

#### III.I. CİNSİYET ROLÜ VE ÇEKİCİLİĞE İLİŞKİN BULGULAR

Denegin eğitim düzeyi ve cinsiyeti ile uyarıcı kişinin cinsiyeti ve cinsiyet rolüne ilişkin davranımına göre deneklerin yaptıkları değerlendirmelerin ortalama ve standart kaymaları Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Denegin Eğitim Düzeyi ve Cinsiyeti ile Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti ve Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Yaptıkları Değerlendirmelerin Ortalama ve Standart Kaymaları

Eğitim Düzeyi	Denek Cin.	Uyarıcı Kişi Cin.	Cin. Uygun Dav.	Karşıt Cin. Uygun Dav.	G E N E L			
İ L K O K U L  M E Z U N U	K	$\bar{X}$	1.70	2.30	2.00	$\bar{X}=2.74$	$\bar{X}=2.79$	
		S	1.13	1.17	1.14			
		$\bar{X}$	2.65	3.90	3.28			
	E	S	0.81	0.79	0.80	S=0.97		
		K	$\bar{X}$	1.80	3.80	2.80		$\bar{X}=2.84$
			S	0.90	1.21	1.04		
E	$\bar{X}$	2.65	3.10	2.88	S=1.07			
Ü N İ V E R S İ T E  Ö Ğ R E N C İ S İ	K	$\bar{X}$	4.05	2.45	3.25	$\bar{X}=3.30$	$\bar{X}=3.35$	
		S	0.92	0.76	0.83			
		$\bar{X}$	3.00	3.70	3.35			
	E	S	0.86	1.30	0.94	S=0.88		
		K	$\bar{X}$	3.20	3.15	3.18		$\bar{X}=3.40$
			S	1.15	1.18	1.16		
E	$\bar{X}$	2.85	4.41	3.63	S=1.01			
GENEL	S	$\bar{X}$	2.74	3.35	3.04			
		S	0.95	1.03	0.98			

Cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan bireyler ile karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan bireylerin çekici algılanmaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını, varsa bu farkın deneğin eğitim düzeyine, deneğin cinsiyetine ve uyarıcı kişinin cinsiyetine bağlı olarak değişip değişmediğini saptamak amacı ile verilere 2x2x2x2 faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.'den izlenebileceği gibi deneğin eğitim düzeyi ( $F=35.78$ ; s.d.:1 ve 152;  $P<.01$ ) ve uyarıcı kişinin cinsiyeti ( $F=21.52$ ; s.d. : 1 ve 152;  $p<.01$ ) temel etkileri anlamlıdır. Buna göre ilkökul mezunu denekler ( $\bar{X}=2.79$ ), üniversite öğrencisi deneklere ( $\bar{X}=3.35$ ) kıyasla uyarıcı kişileri daha olumlu algılamışlardır. Aynı şekilde, kadınlar ( $\bar{X}=2.80$ ) erkeklere ( $\bar{X}=3.29$ ) kıyasla daha çekici algılanmışlardır.

Tablo 3.2.'den izlenebileceği gibi Deneğin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyeti ortak etkisi ile deneğin eğitim düzeyi X deneğin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyeti ortak etkisi de anlamlı çıkmıştır. Ancak araştırmamızın amacı açısından önemli olmadığı için üzerinde ayrıntılı olarak durulmamıştır.



Tablo 3.2. Deneğin Eğitim Düzeyi, Deneğin Cinsiyeti, Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti ve Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Değerlendirmelerine Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları

KAYNAK	KARELER TOPLAMI	s.d.	ORTALAMA KARELER	F	
A	30.01	1	30.1	35.78	p<.01
B	1.80	1	1.80	2.15	
C	18.05	1	18.05	21.52	p<.01
AxB	.20	1	.20	.24	
AxC	3.20	1	3.20	3.81	
BxC	3.61	1	3.61	4.31	p<.05
AxBxC	12.01	1	12.01	14.32	p<.01
HATA	127.50	152	.84		
D	30.01	1	30.01	25.46	p<.01
AxD	17.11	1	17.11	14.52	p<.01
BxD	11.25	1	11.25	9.54	p<.01
CxD	11.25	1	11.25	9.54	p<.01
AxBxD	4.05	1	4.05	3.44	
AxCxD	28.80	1	28.80	24.43	p<.01
BxCxD	10.51	1	10.51	8.92	p<.01
AxBxCxD	2.81	1	2.81	2.39	
HATA	179.20	152	1.18		
TOPLAM	491.37	319			

A : Deneğin eğitim düzeyi

B : Deneğin cinsiyeti

C : Uyarıcı kişinin cinsiyeti

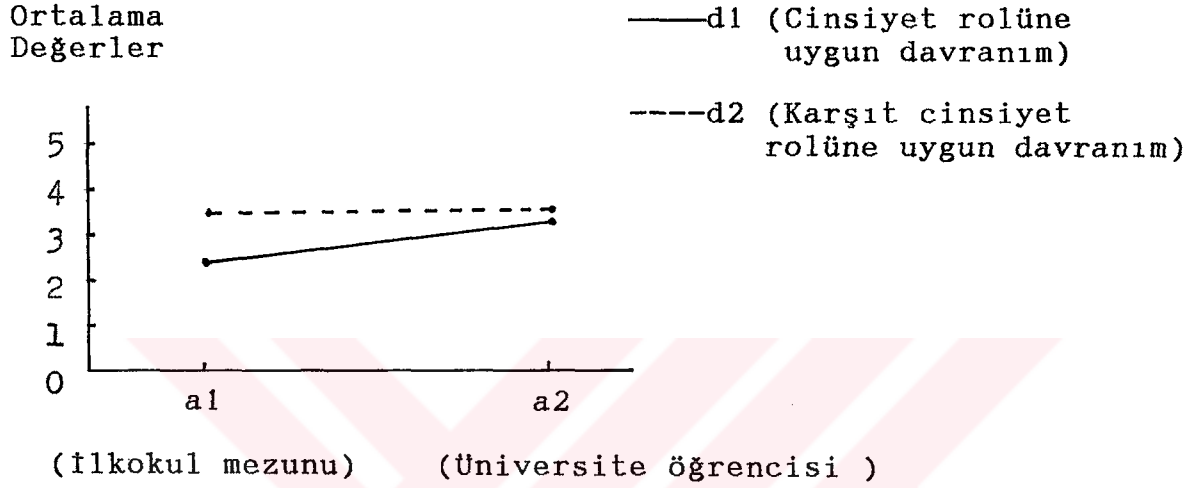
D : Uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı

Tablo 3.2.'den izlenebileceği gibi uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı temel etkisi de anlamlıdır. ( $F=25$ ; s.d.:1 ve 152;  $p < .01$ ). Buna göre denekler cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri ( $\bar{X}=2.74$ ), karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilere ( $\bar{X}=3.35$ ) kıyasla daha olumlu değerlendirmişlerdir.

Tablo 3.2.'den izlenebileceği gibi denegin eğitim düzeyi X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ( $F=14.52$ ; s.d.:1 ve 152;  $p < .01$ ) ortak etkisi anlamlıdır. Denegin eğitim düzeyi X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisini oluşturan ortalama değerler Şekil 3.1.'de gösterilmiştir.

Denegin eğitim düzeyi X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisinin hangi gruplar arasında fark yarattığını saptamak amacı ile deneklerin değerlendirmelerinin ortalamaları Tukey Testi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar, ilkokul mezunu deneklerin cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerden (ortalamalar sırasıyla 2.20 ve 3.28;  $q=17.9$ ; s.d.:152;  $p < .01$ ); daha çekici bulduklarını göstermiştir. Üniversite öğrencilerinin, cinsiyet rolüne uygun davranan kişi ile karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişiyi çekicilik açısından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, ilkokul mezunu denekler üniversite öğrencisi deneklere oranla daha çekici algılamışlardır (ortalamalar sırasıyla

2.20 ve 3.28  $q=19$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ). Karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, çekici bulma açısından ilkökul mezunu ve üniversite öğrencisi denekler arasında anlamlı bir fark yoktur.

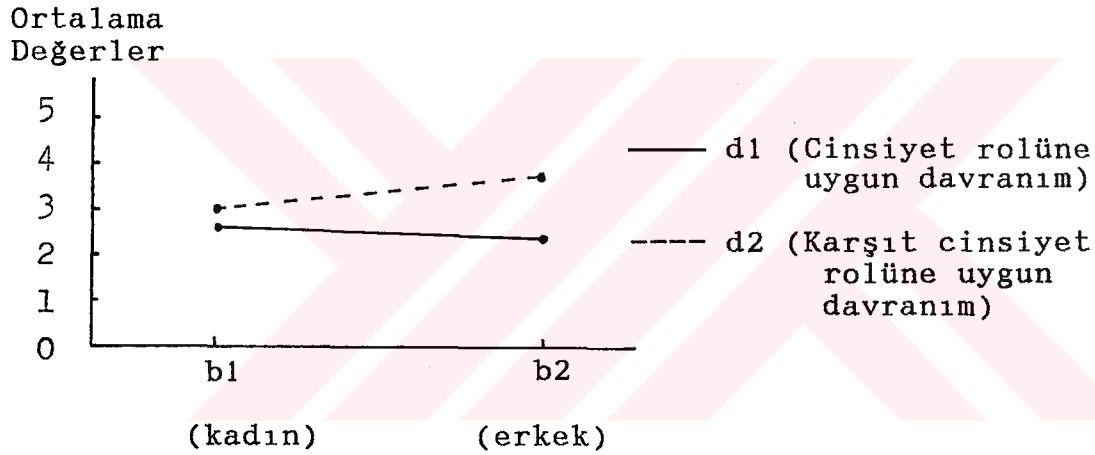


Şekil 3.1. Deneyin Eğitim düzeyi X Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı

Denek cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisi Tablo 3.2.'de de görüldüğü gibi anlamlıdır ( $F=9.54$ ; s.d.:1 ve 152;  $p<.01$ ). Deneyin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisini oluşturan ortalama değerler Şekil 3.2.'de gösterilmiştir.

Erkek denekler cinsiyet rolüne uygun davranan uyarıcı kişileri, kadın deneklerden daha çekici bulmuşlardır (ortalamalar sırasıyla 2.85 ve 2.63;  $q=4$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ). Kadın denekler, karşıt cinsiyet rolüne uygun

davranan kişileri, erkek deneklerden daha çekici bulmuşlardır (ortalamalar sırasıyla 3.00 ve 3.61;  $q=10.9$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ). Erkek denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerden daha çekici bulurken (ortalamalar sırasıyla 2.63 ve 3.61;  $q=16.4$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ), kadın deneklerin cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.



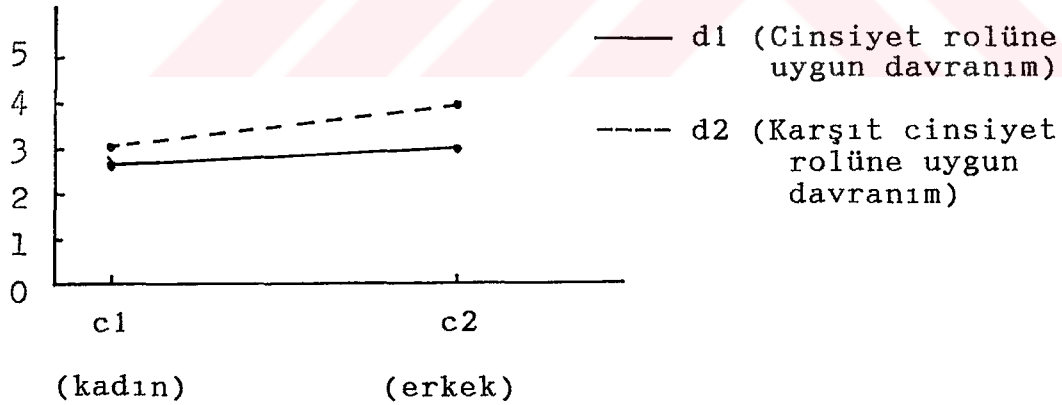
Şekil 3.2. Denegin Cinsiyeti x Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı

Anlamlı bulunan bir diğer etki ise; uyarıcı kişi cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisidir. Uyarıcı kişi cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisini oluşturan ortalama değerler şekil 3.3.'te gösterilmiştir.

Cinsiyet rolüne uygun davranan erkeğin, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamalar sıra

ile 2.79 ve 3.78;  $q=16.4$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) cinsiyet rolüne uygun davranan kadının da karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamalar sırasıyla 2.69 ve 2.93; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici olarak algılandığı bulunmuştur. Cinsiyet rolüne uygun davranan kadın ile cinsiyet rolüne uygun davranan erkeğin çekici algılanmaları arasında anlamlı bir fark bulunmazken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadının, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalama sıra ile 2.93 ve 3.79;  $q=15$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici algılandıkları bulunmuştur.

Ortalama  
Değerler

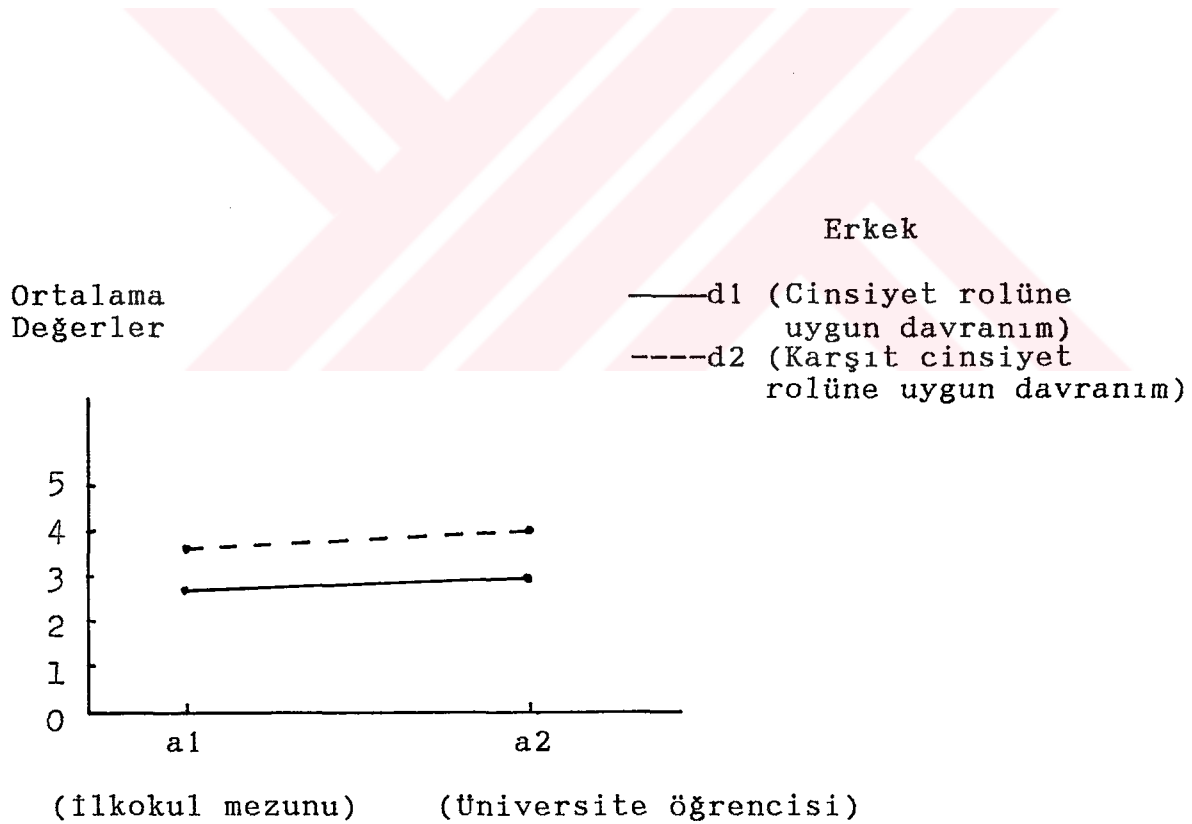
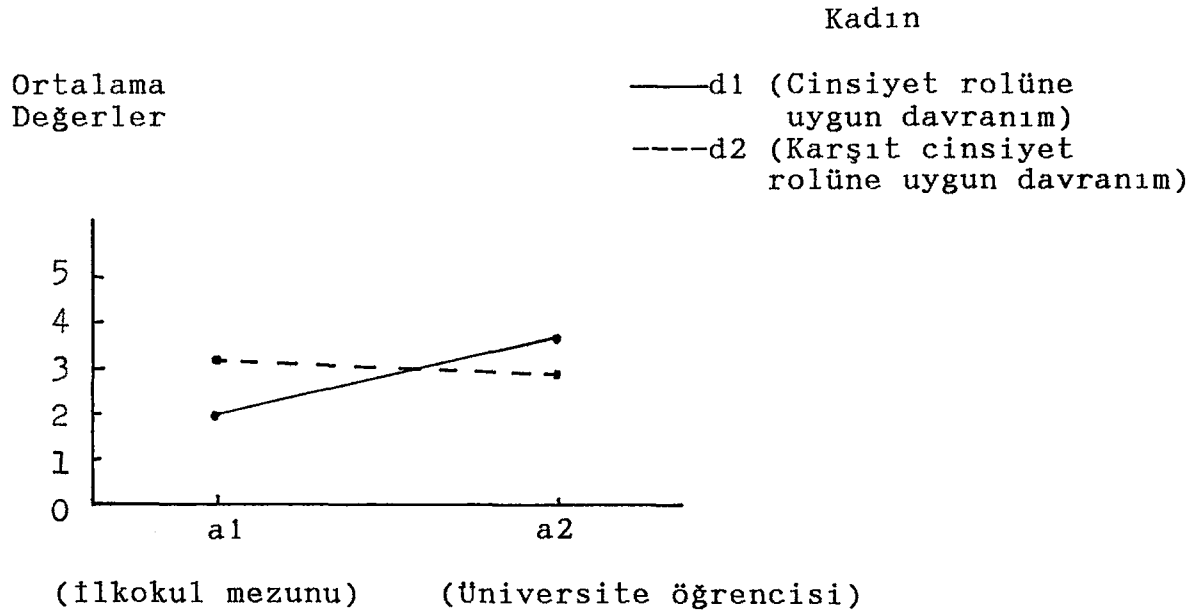


Şekil 3.3. Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti X Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı

Deneğin eğitim düzeyi X uyarıcı kişinin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı üçlü ortak etkisi anlamlı bulunduğundan, Tukey Testi ile gruplar arası ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Deneğin eğitim düzeyi X uyarıcı kişinin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı üçlü ortak etkisini oluşturan ortalama değerler Şekil 3.4.'te gösterilmiştir.

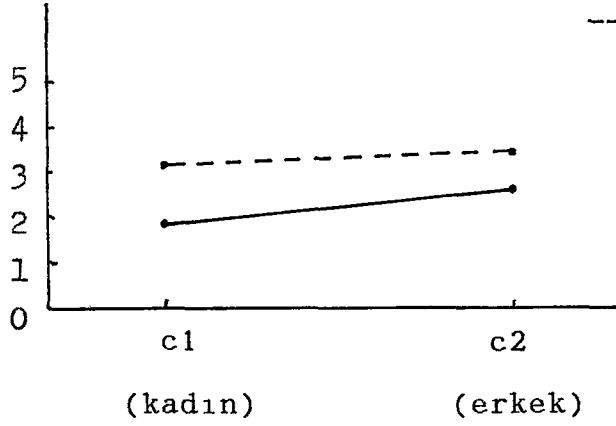
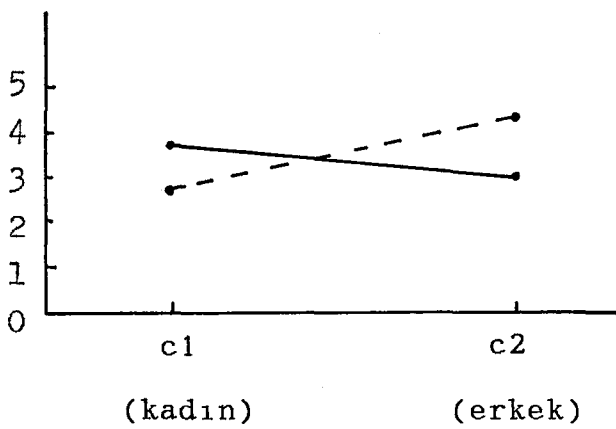
İlkokul mezunu denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamlar sıra ile 1.75 ve 3.05;  $q=10.8$ ; s.d.:152  $p<.01$ ) cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği de karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamlar sıra ile 2.65 ve 3.50;  $q=7.08$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici algılamışlardır. Üniversite öğrencisi denekler ise cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamlar sıra ile 2.93 ve 4.05;  $q=9.38$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici değerlendirirken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamlar sırasıyla 2.80 ve 3.63;  $q=6.88$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici bulmuşlardır. İlkokul mezunu denekler cinsiyet rolüne uygun davranan kadını cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamlar sıra ile 1.75 ve 2.65;  $q=8.18$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını da karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamlar sırasıyla 3.05 ve 3.50;  $q=4.09$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici algılamışlardır.

Üniversite öğrencisi denekler ise cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamalar sıra ile 2.93 ve 3.63;  $q=6.36$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici bulurken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamalar sırasıyla 2.80 ve 4.05;  $q=11.66$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici bulmuşlardır. İlkokul mezunu denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, üniversite öğrencisi deneklerden daha çekici değerlendirmişlerdir (ortalamalar sırasıyla 1.75 ve 3.63;  $q=17$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ). Karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını çekici olarak değerlendirme açısından ilkokul mezunları ile üniversite öğrencileri arasındaki fark anlamlı değildir. Yine aynı şekilde cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği çekici olarak değerlendirme açısından ilkokul mezunları ile üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. İlkokul mezunu denekler, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği üniversite öğrencilerine kıyasla daha çekici olarak değerlendirmişlerdir (ortalamalar sıra ile 3.50 ve 4.05;  $q=5$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ).



Şekil 3.4. Deneğin Eğitim Düzeyi X Uyarıcı Kişi Cinsiyeti  
X Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı



Ortalama  
DeğerlerOrtalama  
Değerler

Şekil 3.4.'ün Devamı

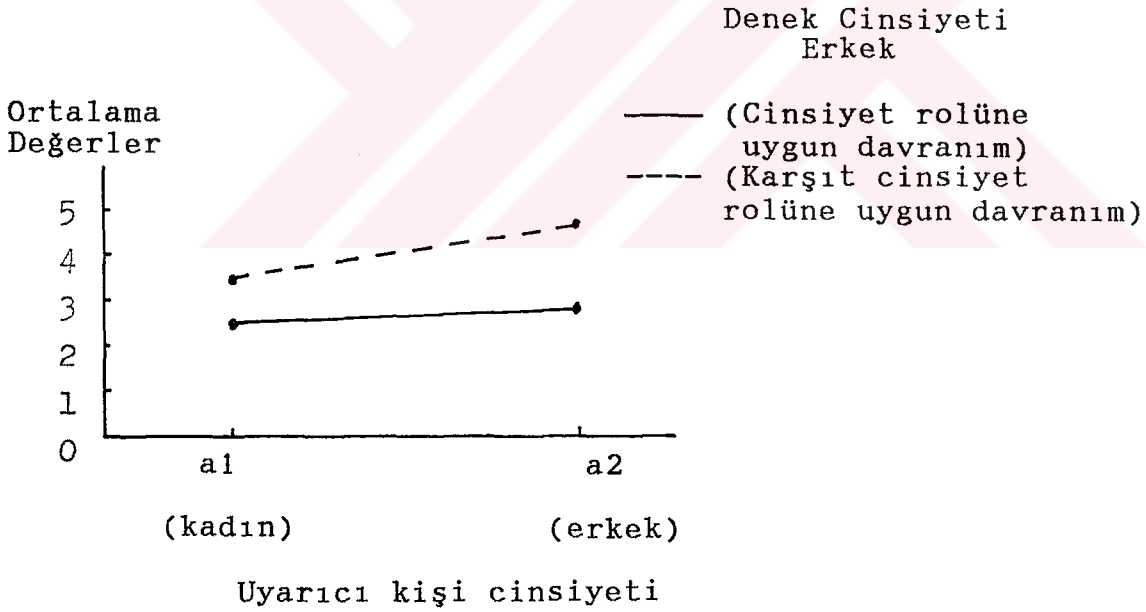
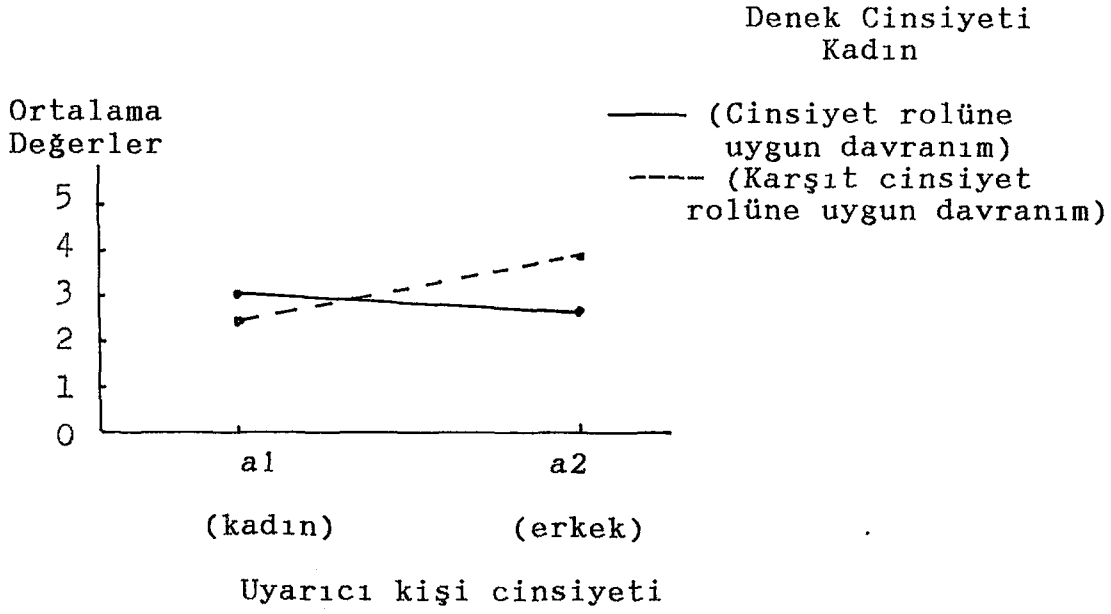
Tablo 3.2.'den izlenebileceği gibi anlamlı bulunan bir diğer üçlü ortak etki, denek cinsiyeti X uyarıcı kişi cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı üçlü ortak etkisidir. Denek cinsiyeti X uyarıcı kişi cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisini oluşturan ortalama değerler Şekil 3.5.'te gösterilmiştir.

Kadın denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamalar sırasıyla 2.83 ve 3.80;  $q=8.0$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici bulurken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamalar sıra ile 2.38 ve 2.88;  $q=4.1$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici bulmuşlardır. Erkek denekler ise cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamalar sıra ile 2.50 ve 3.48;  $q=8.0$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği de, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamalar sıra ile 2.75 ve 3.75;  $q=8.0$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) daha çekici bulmuşlardır. Kadın denekler, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamalar sıra ile 2.38 ve 3.80;  $q=11.8$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ) anlamlı derecede daha çekici algılamışlardır.

Kadın deneklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını ve cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark

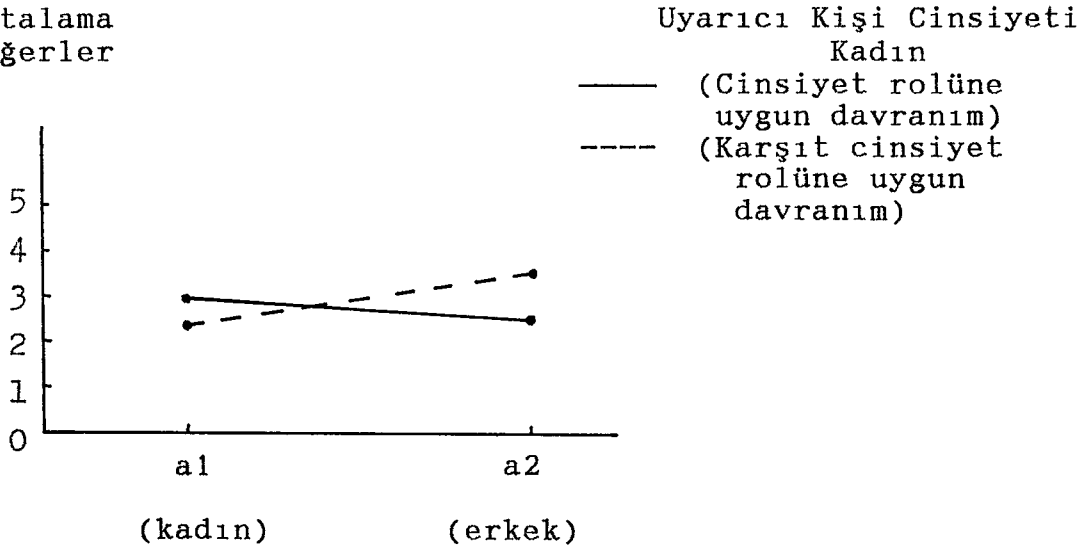
bulunamamıştır. Erkek denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kadın ile cinsiyet rolüne uygun davranan erkek arasında çekici algılama açısından anlamlı bir farklılık göstermemişlerdir. Yine erkek deneklerin, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği çekici bulma açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erkek denekler cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, kadın deneklerden daha çekici algılarken (ortalamalar sıra ile 2.50 ve 2.88;  $q=3.13$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ), kadın denekler, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, erkek deneklerden daha çekici algılamaktadırlar (ortalamalar sıra ile 2.38 ve 3.48;  $q=9.1$ ; s.d.:152;  $p<.01$ ).

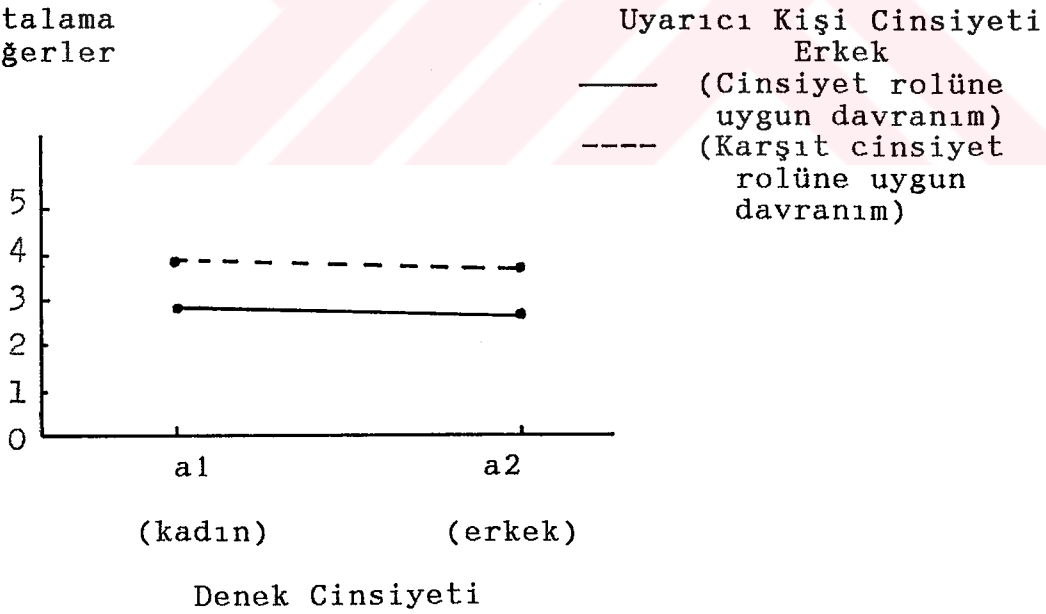


Şekil 3.5. Deneğin Cinsiyeti X Uyarıcı Kişinin Cinsiyeti X Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı

Ortalama  
Değerler



Ortalama  
Değerler



Şekil 3.5.'in Devamı

### III.II. KARŞI CİNSİN DÜŞÜNCELERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Giriş bölümünde belirtildiği gibi bu araştırmanın amaçlarından biri de deneklerin cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan uyarıcı kişileri karşıt cinsiyetten birinin ne derece çekici bulacağına ilişkin inançlarını incelemektir. Bu amaçla, hemcinslerini değerlendirme koşuluna atanan deneklere, kendi değerlendirmelerinin yanısıra karşıt cinsiyetten birinin uyarıcı kişiyi nasıl değerlendireceği de sorulmuştur. Bu sorudan elde edilen veriler ikinci bir analizle çözümlenmiştir.

Denegin eğitim düzeyi ve cinsiyeti ile uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımına göre deneklerin yaptıkları değerlendirmelerin ortalama ve standart kaymaları Tablo 3.3.'de gösterilmiştir.

Deneklerin cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan uyarıcı kişileri karşıt cinsin ne derece çekici değerlendireceğine ilişkin algılarının eğitim düzeyine ve cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini incelemek amacı ile verilere 2x2x2 (Denegin eğitim düzeyi (A) : ilkokul mezunu-üniversite öğrencisi; Denegin cinsiyeti (B) : kadın-erkek; uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı (C) : cinsiyet rol kalıp-yargılara uygun davranım-karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılarına uygun davranım) faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü deney desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Deneğin Eğitim Düzeyi ve Cinsiyeti ile Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Değerlendirmelerinin Ortalama ve Standart Kaymaları

Eğitim Düzeyi	Deneğin Cinsiyeti	Cinsiyete Uygun Davranım	Karşıt Cinsiyete Uygun Davranım	GENEL	
İlkokul Mezunu	X	2.15	3.30	2.73	X = 2.69
	K				
	S	1.18	1.03	1.09	
	X	2.95	2.35	2.65	S = 1.17
E					
Üniversite Öğrencisi	X	1.90	4.15	3.03	X = 3.05
	K				
	S	1.25	0.70	0.99	
	X	3.50	2.65	3.08	S = 1.12
E					
GENEL	X	2.63	3.11	X = 2.87	
	S	1.14	1.15	S = 1.14	

Tablo 3.4. Deneğin Eğitim Düzeyi, Deneğin Cinsiyeti ve Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımına Göre Deneklerin Yaptıkları Değerlendirmelere Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları

KAYNAK	KARELER TOPLAMI	s.d.	ORTALAMA KARELER	F
A	5.26	1	5.26	3.76
B	0.01	1	0.01	0.00
AxB	0.16	1	0.16	0.11
HATA	106.32	76	1.40	
C	9.51	1	9.51	6.70 p < .05
AxC	1.81	1	1.81	1.27
BxC	58.81	1	58.81	41.45 p < .01
AxBxC	4.56	1	4.56	3.21
HATA	107.82	76	1.42	
TOPLAM	294.26	159	82.94	

A : Deneğin Eğitim Düzeyi

B : Deneğin Cinsiyeti

C : Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı.

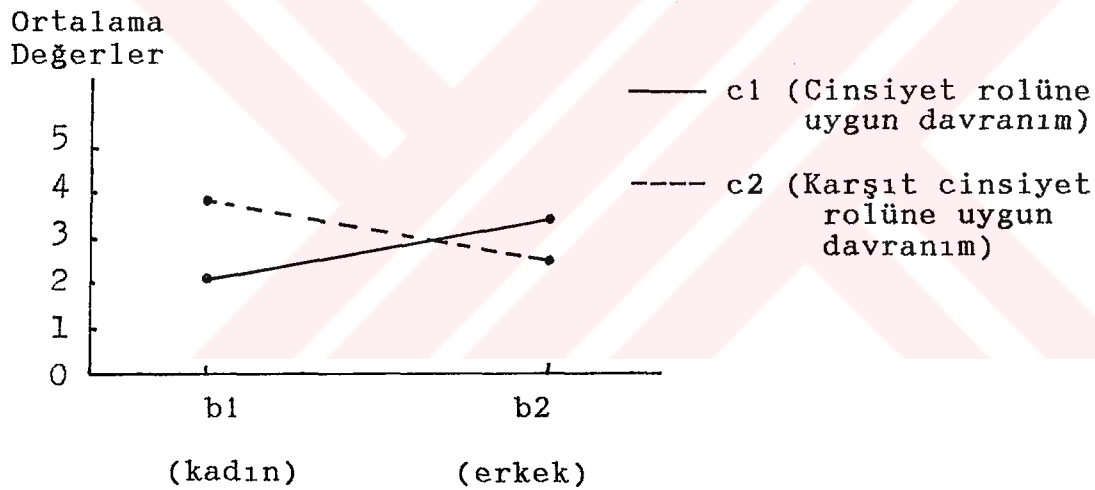


Tablo 3.4.'te görüldüğü gibi, uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı temel etkisi anlamlıdır ( $F=6.70$ ; s.d.:1 ve 76;  $p<.05$ ). Uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı temel etkisinin anlamlı olması deneklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşı cinsin ne derece çekici bulacağına ilişkin değerlendirmelerinin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Deneklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşı cinsin ne derece çekici bulacağına ilişkin değerlendirmelerinin ortalaması 2.63, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşı cinsin ne derece çekici bulacağına ilişkin değerlendirmelerinin ortalaması ise 3.11'dir. Buna göre denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerin karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilere oranla karşı cins tarafından daha çekici bulunacağına inanmaktadırlar.

Tablo 3.4.'ten izlenebileceği gibi deneğin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisi anlamlıdır ( $F=41.45$ ; s.d.:1 ve 76;  $p<.01$ ). Deneğin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisini oluşturan ortalama değerler Şekil 3.6.'da gösterilmiştir.

Deneğin cinsiyeti X uyarıcı kişinin cinsiyet rolüne ilişkin davranımı ortak etkisinin hangi gruplar arasında fark yarattığını saptamak amacı ile deneklerin değerlendirmelerinin ortalamaları Tukey Testi ile

karşılaştırılmıştır. Kadın denekler, erkeklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından (ortalamalar sıra ile 2.03 ve 3.73;  $q=9.09$ ; s.d.:76;  $p<.01$ ) daha çekici bulacağı inancındadırlar. Erkek denekler ise kadınların, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten (ortalamalar sıra ile 2.50 ve 3.23;  $q=3.87$ ; s.d.:76  $p<.01$ ) daha çekici bulacağı inancındadırlar.



Şekil 3.6. Deneğin Cinsiyeti X Uyarıcı Kişinin Cinsiyet Rolüne İlişkin Davranımı

### III.III. EŞ TERCİHİNE İLİŞKİN BULGULAR

Karşı cinsi değerlendirme koşuluna atanan deneklere ayrıca, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bu iki kişiden hangisini eş olarak tercih edecekleri sorulmuştur. Elde edilen veriler Oran

Testi ile karşılaştırılmıştır.

Eğitim düzeyi ve cinsiyete göre cinsiyet rolüne uygun davranan kişiyi seçme yüzdeleri ve Oran Testi sonuçları Tablo 3.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5.'ten izlenebileceği gibi, Oran Testi sonuçları, üniversite öğrencisi erkek deneklerin tercihleri ile diğer üç denek grubunun tercihleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

İlkokul mezunu kadın ve erkek deneklerin % 90'ı cinsiyet rolüne uygun davranan kişiyi, % 10'u ise karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişiyi tercih etmişlerdir.

Üniversite öğrencisi kadın deneklerin % 80'i cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, % 20'si ise karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği tercih ederken, üniversite öğrencisi erkek deneklerin %35'i cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, % 65'i ise karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını tercih etmiştir.

	İlkokul Mezunları		Üniversite Öğrencileri		Z DEĞERLERİ					
	K	E	K	E	İlk Ü		İlk Ü		İlk Ü	
Tercih	K	E	K	E	K-E	K-E	K-E	K-E	K-E	K-E
Cinsiyet rolüne uygun davranım	90	90	80	35	0	** 3.214	** .23	.893	** 4.23	.893
Karşıt cinsiyet rolüne uygun davranım	10	10	20	65	0	** 3.214	** .23	.893	** 4.23	.893

\*\* p .01

Tablo 3.5. Deneklerin Eş Tercihlerine İlişkin Oran Testi Sonuçları

## BÖLÜM IV

## TARTIŞMA

Anımsanacağı gibi araştırmamızın amacı, cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan kişilerin çekici algılanmaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını incelemektir.

Giriş bölümünde kısaca konu ile ilgili kuram ve araştırmalar verilmiştir. Daha sonraki bölümlerde yapılan araştırma ve elde edilen bulgular açıklanmıştır. Bu bölümde ise elde edilen bulguların yorumlanması ve tartışılması yer alacaktır.

Hatırlanacağı gibi araştırmada yöneltilen ilk soru şöyleydi :

"Cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan bireylerin çekici algılanmaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?"

Cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan kişiler, karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan kişilere kıyasla daha çekici olarak algılanmışlardır. Benzer bulgular, Batıda yapılan bir çalışmada da elde edilmiştir. Seyfried ve Hendric'in (1973) araştırmasında da, kendi cinsiyet rolüne uygun davranan kişiler, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan

kişilere oranla daha çekici algılanmışlardır.

Cinsiyet rolü ve çekicilik konusunda yapılan araştırmaların hemen hepsinde önce deneklerin cinsiyet rolleri saptanmış, daha sonra deneklerden değişik cinsiyet rollerine sahip uyarıcı kişileri çekicilik açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Yazında rastlanan araştırmaların çoğunda cinsiyet rolleri açısından tamamlayıcılık ve benzerlik hipotezleri sınanmıştır (Lombardo, Francis ve Brown 1988, Mccutcheon 1988; D'agostino ve Day 1991; Murnen 1989; Orlofsky 1982).

Bizim araştırmamızda cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılara uygun davranan olmak üzere uyarıcı kişi cinsiyet rolünün iki düzeyi ele alınmıştır. Toplumda androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip kişiler için genel kalıp-yargılar bulunmamaktadır, oysa geleneksel kadın ve geleneksel erkek rolüne ilişkin oldukça fazla kalıp-yargının bulunduğu yaptığımız ön çalışmada gözlenmiştir.

Bu araştırmada deneklerin cinsiyet rolleri dikkate alınmamış, yalnızca uyarıcı kişilerin cinsiyet rol kalıp-yargılarına ilişkin davranışları değişimlenmiştir. Araştırmamızın amacı benzerlik ve tamamlayıcılık hipotezlerini sınamak değil, genel olarak cinsiyet rol kalıp-yargılarına uygun davranıp davranmamanın çekiciliği etkileyip etkilemediğini araştırmaktır.

Lombardo, Francis ve Brown (1988) tarafından yapılan bir araştırmada, deneklerin cinsiyet rolünün, uyarıcı kişiye çekici algılamaları üzerinde bir etkisi bulunamamıştır. Uyarıcı kişinin cinsiyet rolü ise, çekiciliğini etkilemiştir. Androjen bireyler diğerlerinden daha çekici algılanırken, belirsiz cinsiyet rolüne sahip uyarıcı kişiler en az tercih edilen grup olmuştur. Ancak bu araştırmada karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan uyarıcı kişi kategorisi ele alınmamıştır.

Ailede iş bölümü konusunda yapılan araştırmalarda (Warner 1985; Berk 1986; Morgan ve Walker 1983; Haas 1986; Stanley Hunt ve Hunt 1986) elde edilen bulgular kadınların erkeklere oranla daha çok ev işi yaptıklarını ve ev işi konusunda asıl sorumlunun kadın olduğunu, erkeğin ise dışarıda çalışarak ailenin geçimini sağlama sorumluluğunu üstlendiğini ortaya koymuştur. Geleneksel cinsiyet rolleri bugün pek çok ailede geçerliliğini korumaktadır. Ailelerde, iş bölümünün geleneksel cinsiyet rollerine uygun olarak yapılması, cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerin, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerden daha çekici algılanmaında bir etken olabilir.

Cinsiyet rolleri konusundaki inanışları inceleyen araştırmalarda da geleneksel cinsiyet rollerinin geçerliliğini koruduğu yolunda bulgular elde edilmiştir. Szinovacz (1984) tarafından yapılan bir araştırmada kadın ve erkeklerin büyük bir kısmının, ev işlerinden kadının sorumlu olmasının erkeğin ise karısına yardım etmesinin

gerekliliğine inandıkları bulgusu elde edilmiştir. Bir başka araştırmada (Haas 1986) ise çalışan kadınların ailenin geçiminin ortak sağlanması gerektiğine inandıkları ancak birincil olarak erkeğin sorumlu olduğunu düşündükleri bulgusu elde edilmiştir. Cinsiyet rollerinde kadının çalışması, erkeğin ev işlerine yardımcı olması gibi esneklikler gözlenmekle birlikte evişlerini yapma sorumluluğu kadına, aileyi geçindirme sorumluluğu ise erkeğe verilmektedir. Bireylerin, geleneksel rollere uygun davranılmasının gerekliliğine inanmaları, cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerden daha çekici algılamalarına neden olmuş olabilir.

Kitle iletişim araçlarında sunulan kadın ve erkek imgeleri konusunda yapılan araştırmaların bulguları, televizyon ve yayın araçlarında kadınlara erkeklere oranla daha az yer verildiğini, sunulan kadın ve erkek imgelerinin geleneksel rollere uygun olduğunu ve geleneksel rollere uygun davranmayan kişilerin mutsuz olduğu yolunda mesajlar verildiğini göstermiştir. Cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıların devam etmesinin nedenlerinden biri de kitle iletişim araçlarında sunulan kadın ve erkek imgeleridir diyebiliriz. Kitle iletişim araçlarında geleneksel rollere uygun kadın ve erkek imgelerinin sunulması, bireylerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerden daha çekici algılamasında rol oynuyor olabilir.



Araştırmada yanıt aranan ikinci soru şöyleydi :

"Eğitim düzeyinin, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireyleri çekicilik açısından değerlendirmede bir etkisi var mıdır?"

İlkokul mezunları, cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerden daha çekici bulmaktadır. Üniversite öğrencilerinin, cinsiyet rolüne uygun davranan kişi ile karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişiyi çekicilik açısından değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak işin içine uyarıcı kişinin cinsiyeti girdiğinde durum değişmektedir. Üniversite öğrencileri, cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici bulurken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici bulmuşlardır. Bu da gösteriyor ki erkeklerin cinsiyet rolüne uygun davranmaları, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranmalarından daha çok tercih edilmektedir. Kadınlar için ise durum biraz farklıdır; ilkokul mezunları kadının cinsiyet rolüne uygun davranmasını daha olumlu değerlendirirken, üniversite öğrencileri karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını daha olumlu değerlendirmektedir.

İmamoğlu (1992) tarafından Türkiye'de, üniversite

öğrencileri ile yapılan bir araştırmada erkeklerin dışarıda çalışarak para kazanmada başarılı olmalarının çok önemli olduğu düşünülürken, kadınların hem ev işlerinde hem de dışarıda çalışarak para kazanmada başarılı olmalarının çok önemli olduğunun düşünüldüğü bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, bizim araştırmamızda elde edilen, üniversite öğrencileri tarafından karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadının cinsiyet rolüne uygun davranan kadına kıyasla daha çekici algılandığı bulgusu ile uygunluk göstermektedir. Her iki bulgu da üniversite öğrencileri açısından kadın cinsiyet rolünde bir takım değişiklikler olduğuna işaret etmektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgular, Morgan ve Walker (1983) tarafından kadın denekler üzerinde yapılan araştırmanın bulguları ile de uygunluk göstermektedir, geleneksel rolü reddetme olasılığı, eğitim düzeyinin yükselmesi ile artmaktadır. Pek çok araştırma geleneksel rollerin daha çok, az eğitim görmüş der gelirli, dinine bağlı ve yaşlı insanlar tarafından kabul edildiğini göstermektedir (Beckmon ve Houser 1979; Houser ve Beckman 1980; Mason, Czajka ve Arber 1976).

Tüm bu bulguları birlikte yorumladığımızda erkek cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılarda ilkokul mezunları ile üniversite öğrencileri arasında bir farklılık bulunmadığı, kadın cinsiyet rolü konusunda ise üniversite öğrencilerinin daha esnek olduğu söylenebilir. Bu bulgular eğitimle, kadın cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılarda bir azalma olabileceği göstermektedir. Ancak bu durum

eğitimle, erkek cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıların neden değişmediği sorusunu da gündeme getirmektedir. Erkek cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılar değişmediği sürece kadın cinsiyet rolünün gerektirdiği sorumlulukları yine kadının yerine getireceği söylenebilir. İmamoğlu'nun (1992) araştırmasının sonucunda gözlemlendiği gibi kadın, erkek cinsiyet rolünü üstlendiği gibi, kendi cinsiyet rolünün gerektirdiği davranışları da yapmak zorunda kalacaktır. Yani kadın hem dışarıda çalışarak ailenin geçimini sağlamaya katkıda bulunacak hem de ev işleri ve çocukların bakımını üstlenecektir. Daha önce belirttiğimiz gibi, ilkokul mezunları cinsiyet rolüne uygun davranan kadını karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici algılamakta, üniversite öğrencileri, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici algılamışlardır. Ancak karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını çekici algılama açısından ilkokul mezunları ile üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Öyleyse fark, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını üniversite öğrencilerinin çok daha olumsuz algılamalarından kaynaklanmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen ilginç bir bulgu ilkokul mezunlarının, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği üniversite öğrencilerinden daha az itici bulmalarıdır. Bu durum üniversite öğrencilerinin geleneksel kadın cinsiyet rolüne çok olumsuz baktığını, bu rolün kadın için de erkek için de uygun olmadığını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada yanıt aranan üçüncü soru ise şöyleydi :

"Kadın ve erkeklerin cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireyleri çekicilik açısından değerlendirmeleri arasında bir fark var mıdır?"

Erkekler, cinsiyet rolüne uygun davranan bireyleri karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan bireylere kıyasla daha çekici bulmuşlardır. Kadınların, cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca, erkekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri kadınlara kıyasla daha çekici algılamakta, kadınlar da karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri erkeklerden daha çekici algılamışlardır. Bu bulgular kadınların cinsiyet rol kalıp-yargılarında bir azalmaya işaret etmektedir. Nitekim, Frable (1989) tarafından yapılan bir araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadınlar cinsiyete ilişkin bazı sosyal kuralların değişmesini erkeklerden daha çok istemektedir. Öte yandan Türkiye'de Baykal (1991) tarafından Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, kızların erkeklere kıyasla daha geleneksel olduğu yolunda bulgular elde edilmiştir. Baykal'ın araştırması ile bizim araştırmamızda elde edilen çelişkili bulgular iki araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından kaynaklanmış olabilir. Baykal'ın araştırmasında 22 sınıftan oluşan Cinsiyet Rollerini ile

ilgili kalıp-yargı ölçeği kullanılmıştır, bizim araştırmamızda kullanılan birey betimlemeleri ise davranışsal boyutu içermektedir. Hatırlanacağı gibi Williams ve Best (1990) cinsiyet kalıp-yargılarını; cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp-yargılar ve cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargılar olarak ikiye ayırma gereğini duymuşlardır. Baykal'ın araştırması cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp-yargıları bizim araştırmamız ise cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıları ele almıştır.

Araştırmada elde edilen diğer bulgular şöyledir :

Erkek denekler, kadın olsun erkek olsun cinsiyet rolüne uygun davranan kişileri daha çekici algılamışlardır. Kadın denekler ise cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici bulurken, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici bulmuşlardır. Bu bulgu kadın deneklerin, kadın cinsiyet rolü konusunda, erkeklere kıyasla daha açık görüşlü olduğu ancak erkek cinsiyet rolü konusunda erkeklerle aynı görüşte olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Seyfried ve Hendrick (1973) tarafından yapılan bir araştırmada kadın deneklerin cinsiyet rolüne uygun davranan erkekleri, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeklerden daha çekici algıladıkları, erkek deneklerin ise kendi cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadınları eşit düzeyde

çekici algıladıkları bulgusu elde edilmiştir. Kadın deneklerin, erkekleri değerlendirmeleri açısından bizim araştırmamızın bulguları ile Seyfried ve Hendrick (1973) tarafından yapılan araştırmanın bulguları aynıdır. Erkek deneklerin, kadınları değerlendirmeleri iki araştırmada farklılık göstermektedir. Bizim araştırmamızda erkeklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici algıladığı bulgusu elde edilirken, Seyfried ve Hendrick'in araştırmasında erkek deneklerin kendi cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadınları eşit düzeyde çekici algıladıkları bulgusu elde edilmiştir. Bulgular arasındaki bu çelişki deneklerden kaynaklanıyor olabilir, bizim araştırmamıza hem ilkökul mezunları hem de üniversite öğrencileri denek olarak katılmıştır, sözü edilen diğer araştırmada ise yalnızca üniversite öğrencileri denek olarak alınmıştır. Hatırlanacağı gibi araştırmamızda üniversite öğrencilerinin karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici algıladıkları bulgusu da elde edilmiştir.

Araştırmada yanıt aranan bir diğer soru şöyleydi :

"Cinsiyet rolüne uygun davranma ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranma cinsiyete bağlı olarak çekici algılanmayı etkilemekte midir?"

Analizler sonucunda cinsiyet rolüne uygun davranan

erkeğin karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten, cinsiyet rolüne uygun davranan kadının da karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici algılandığı bulunmuştur.

Cinsiyet rolüne uygun davranan kadın ile cinsiyet rolüne uygun davranan erkeğin çekici algılanmaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadının, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici algılandığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, erkeklerin karşıt cinsiyet rolüne uygun davrandıkları zaman kadınlara kıyasla daha olumsuz değerlendirdikleri biçiminde yorumlanabilir.

Anımsanacağı gibi bu araştırmanın amaçlarından biri de deneklerin cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan hemcinslerini, karşıt cinsine ne derece çekici değerlendireceğine ilişkin inançlarının eğitim düzeyi ve cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini incelemektir. Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır: Kadınlar erkeklerin cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çekici bulacağı inancındadırlar. Erkekler ise kadınların, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği, cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici bulacağını düşünmektedirler. Oysa anımsanacağı gibi kadın denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkekten daha çekici

bulmuşlardır. Son yıllarda ortaya çıkan kadın hakları hareketleri, erkeklerin böyle düşünmesine neden olmuş olabilir.

Araştırmada yapılan üçüncü bir analizle karşı cinsi değerlendirme koşulunda olan deneklerin tercihleri incelenmiştir. Hem ilkokul mezunu hem de üniversite öğrencisi olan kadın denekler, cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeğe kıyasla daha çok tercih etmişlerdir. Öte yandan ilkokul mezunu erkekler, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çok tercih ederken, üniversite öğrencisi erkekler ise karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan kadından daha çok tercih etmişlerdir.

Bu iki analiz sonucunda elde edilen bulgular karşılaştırıldığında ortaya ilginç bir durum çıkmaktadır. Erkeklerin kadınları değerlendirmelerine ilişkin algıları kadınların seçimi ile taban tabana zıttır. Erkekler, kadınların karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği daha olumlu değerlendireceğini düşünmektedir, oysa kadınlar cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği daha olumlu değerlendirmekte ve daha çok tercih etmektedirler. Kadınlar ise erkeklerin, cinsiyet rolüne uygun davranan kadını daha olumlu değerlendireceklerini düşünmektedirler, oysa üniversite öğrencisi erkekler karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kadını, cinsiyet rolüne uygun davranan



kadıncan daha çok tercih etmişlerdir. Murnen (1986) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada da erkek deneklerin düşük ya da orta düzeyde kadıncı özellikler gösteren kadınları tercih ettikleri bulgusu elde edilmiştir.

Cinsiyet rolüne uygun davranan erkeklerin karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeklerden daha çekici algılanması ve eş olarak daha çok tercih edilmesi, erkeklerin cinsiyet rollerine uygun davranışlarının ödüllendirileceği, karşıt cinsiyet rolüne uygun davranışlarının ise cezalandırılacağı şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, erkeklerin kendi cinsiyet rolüne uygun davranma olasılığının karşıt cinsiyet rolüne uygun davranma olasılığından yüksek olacağını göstermektedir.

Öyküde kullanılan erkek betimlemesinden kaynaklanan bazı etkiler de olabilir, denekler karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeği eşcinselle yakın bir kimlikte algılamış olabilirler. Bu durumda da karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan erkeklerin sapkın bir cinsel kimlik geliştirdikleri mi düşünülüyor sorusu ile karşı karşıya kalıyoruz. Bu konuya ancak yapılacak yeni araştırmalar ışık tutabilecektir.

Eğitim düzeyinin yüksek olduğu topluluklarda, kadınların karşıt cinsiyet rolüne uygun davranışlarının pekiştirileceği, dolayısıyla kadınların karşıt cinsiyet rolüne uygun davranma olasılığının yüksek olacağı söylenebilir. Eğitim düzeyinin yükselmesi pek çok tabu

gibi, cinsiyet rolüne ilişkin kalıp-yargıların aşılması için gerekli koşullardan biridir. Eğitim düzeyinin düşük olduğu çevrelerde ise, kadınların kendi cinsiyet rollerine uygun davranışları pekiştirileceğinden, bu çevrelerdeki kadınların cinsiyet rollerine uygun davranma olasılığının yüksek olacağı söylenebilir. Bizim araştırmamızda cinsiyet rolüne uygun davranan ve karşıt cinsiyet rolüne uygun davranan kişilerin eş olarak ne derece çekici algılandıkları incelenmiştir. Bu kişilerin arkadaş olarak, iş kadını ya da iş adamı olarak ne derece olumlu değerlendirileceği sorusunu yanıtlamak için yeni araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu araştırmada androjen cinsiyet rolüne sahip kadın ve erkeklerin nasıl değerlendirileceği incelenmemiştir. Bizim araştırmamızın ortaya çıkardığı soruların bir kısmı bu konuda yapılacak yeni araştırma sonuçlarıyla yanıtlanabilecektir. Ayrıca bu çalışmada evli olmayan denekler alınmıştır. Denekler, uyarıcı kişileri yaşamadıkları bir ilişki açısından değerlendirmişlerdir. Evli deneklerle yapılacak yeni bir araştırmanın sonuçları bizim araştırmamıza da ışık tutacaktır.

## KAYNAKÇA

BARNET, R.C. N.L. MARSHALL, S.W. RAUDENBUSH ve R.T. BRENNAN

1993 "Gender and the Relationship Between Job Experiences and Psychological Distress : A Study of Dual-Earner Couples."  
Journal of Personality and Social Psychology, 64, 794-806.

BAYKAL, S.

1991 "Universite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini İle İlgili Kalıp-yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi."  
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2, 66-75.

BEM, S.L.

1975 "Sex Role Adaptability : One Consequence of Psychological Androgyny."  
Journal of Personality and Social Psychology, 31, 634-643.

BEM, S.L.

1984 "Androgyny and Gender Schema Theory : A Conceptual and Empirical Integration."  
Nebraska Symposium on Motivation, 32, 179-226.

BECKMAN, L.J. ve B.B. HOUSER

- 1979 "The More You Have the More You Do the Relationship Between Viwe's Employment, Sex-Role Attitudes and Household Behavior."  
Psychology of Women Quarterly, 4. 160-174.

BERK, S.F.

- 1985 The Gender Factory : The Apportionment of Work in American Households.  
New York : Plenum Press.

BERNARD, J.

- 1981 "The Good Provider Role : Its Rise and Fall."  
American Psychologist, 36, 1-12.

BUSBY, L.J.

- 1975 "Sex-Role Research on the Mass Media."  
Journal of Communication Autumn, 107-131.

CONDY, J. ve S. CONDRY

- 1976 "Sex Differences : A Study of the Eye of the Beholder."  
Child Development, 47, 812-819.

CUCELOĞLU, D.

- 1991 İnsan ve Davranışı.  
İstanbul : Remzi Kitabevi.

D'AGOSTINA, J. V., DAY, S.K.

- 1991 "Gender-Role Orientation and Preference for an Intimate Partner."  
The Psychological Record, 41, 321-328.

DEAUX, K.

- 1985 "Sex and Gender."  
Annual Review of Psychology, 36, 49-81.

EAGLY, A.H ve V.J. STEFFEN

- 1984 "Gender Stereotypes From the Distribution of Women and Men Into Social Roles."  
Journal of Personality and Social Psychology, 46, 735-754.

FRABLE, D.E.S.

- 1989 "Sex Typing and Gender Ideology : Two Facets of the Individual's Gender Psychology That Go Together."  
Journal of Personality and Social Psychology, 56, 95-108.

FREEDMAN, J.L., SEARS, O.D., CARLSMITH

- 1981 Social Psychology  
New Jersey : Englewood Cliffs, Prentice Hall.

GRAEBNER, D.B.

- 1972 "A Decade of Sexism in Readers."  
Reading Teacher, 26, 52-58.

GOFMAN, E.

- 1976 Gender Advertisements  
New York : Harper and Row.

HAAS, L.

- 1986 "Wives' Orientation Toward Breadwinning."  
Journal of Family Issues, 7, 358-381.

HORTAÇSU, N.

- 1991 İnsan İlişkileri  
Ankara : İmge Kitabevi.

HOUSER, B.B. ve BECKMAN, L.J.

- 1980 "Background Characteristics and Women's Dual  
Role Attitudes"  
Sex Roles, 6, 355-366

İMAMOĞLU, O.

- 1992 "Evaluating His/Her Success/Failure at  
Breadwinning Homemaking : A Case of Double  
Standards."  
Journal of Human Sciences, XII (2), 19-31.

İMAMOĞLU, O., Y.GÜLTEKİN, B. KÖSEOĞLU ve A. ÇEBİ

- 1990 "Representation of Women and Men in Turkish Newspapers."  
Journal of Human Sciences, IX (2), 57-67.

LOMBARDO, J.P., P.L.FRANCİS ve S. BROWN

- 1988 "Sex-Role and Opposite-Sex Interpersonal Attraction."  
Perceptual and Motor Skills, 67, 855-860

MANES, A.L. ve P. MELNYK

- 1974 "Televised Models of Female Achievement"  
Journal of Applied Social Psychology, 4  
365-374.

MASON, K.O., J.L. CZAJKA ve S. ARBER

- 1976 "Change in U.S. Women's Sex Role Attitudes."  
Annual Sociological Review, 41, 573-596.

MATLIN, M.W.

- 1987 The Psychology of Women  
New York : State University of New York at  
Geneseo.

MCCUTCHEON, L.E.

- 1988 "Sex Roles and Interpersonal Attraction for Opposite-Sex Persons."  
The Psychological Record, 38, 527-531.

MILES, B.

1975 Channeling Children : Sex Stereotyping in Prime  
Time TV.

Princeton NJ : Women on Words and Images

MILLET, G.

1970 Human Sex Differences.

New York : Van Nostrand Reinhold Company.

MORGAN, C.S. ve A.J. WALKER

1983 "Predicting Sex Role Attitudes."

Social Psychology Quarterly, 46, 148-151.

MURNEN, S.K.

1989 "Traditional Gender Role Attitudes and  
Interpersonal Attraction."

Dissertation Abstracts International, 49 (8-B)  
3503.

ORLOFSKY, J.L.

1982 "Psychological Androgyny Sex Typing and Sex  
Role Ideology as Predictors of Male Female  
Interpersonal Attraction."

Sex Roles, 8, 1057-1073.



PEPLAU, L.A.

1983 "Gender and Roles"

KELLEY, H.H., E. BERSCHIED, A. CHRISTIENSEN, J.H. HARVEY,  
T.L. HUSTON, G. LEVINGER, E. McCLINTOCK, L. A. PEPLAU ve  
D.R. PETERSON (Eds.)

Close Relationships

New York : Freeman

SEARS, D.O., A. PEPLAU ve J. FREEDMAN

1988 Social Psychology

New Jersey : Prentice Hall.

SEYFRIED, B.A. ve C. HENDRICK

1973 "When Do Opposites Attract? When They are  
Opposite in Sex and Sex-Role Attitudes."

Journal of Personality and Social Psychology,  
25, 15-20.

STANLEY, S.C., J..G. HUNT ve L.L. HUNT

1986 "The Relative Deprivation of Husbands in Dual-  
Earner Households."

Journal of Family Issues, 7, 3-20.

SZINOVACZ, M.E.

1984 Women and the Family : Two Decades of Change.

New York : Haworth Press.

URAZ, G.

1989 "Çekicilik ile Nedensel Yüklemeler Arasındaki İlişkinin Grup Performansı ve Görev Türüne Bağlı Olarak İncelenmesi."

H.Ü.S.B. Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi.

WARNER, R.L.

1986 "Alternative Strategies for Measuring Household Division of Labor : A Comparison."

Journal of Family Issues, 7, 179-195.

WILLIAMS, J.E. ve D.L. BEST

1990 Measuring Sex Stereotypes

The International Professional Publishers

Newbary Park, London.

EK 1

Cinsiyetiniz :

Yaşınız :

Aşağıda belirtilen ortamları göz önüne alarak, kadına ve erkeğe özgü davranışların neler olduğunu belirtiniz. Kadın ve erkeğin davranışları arasındaki farklılıklar nelerdir?

İŞ YAŞAMINDA

AİLENİN GEÇİMİ VE EV İŞLERİ KONUSUNDA

HOŞLANDIKLARI ETKİNLİKLER AÇISINDAN

Erkek ve kadında farklı olduğunu düşündüğünüz diğer davranışlar.

Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

EK 2

Yaşınız :

Cinsiyetiniz :

Sizce aşağıdaki davranış biçimleri ya da özellikler  
erkeklerde mi yoksa kadınlarda mı daha çok görülür.

Cevabınızı yuvarlak içine alınız.

	Erkeklerde çok daha fazla	Erkeklerde biraz daha fazla	Farketmez	Kadınlarda biraz daha fazla	Kadınlarda çok daha fazla
1. Yemek yapma	1	2	3	4	5
2. Titiz olma	1	2	3	4	5
3. Evin dışarıyı ilgilendiren işlerini yapma	1	2	3	4	5
4. Duygusal olma	1	2	3	4	5
5. Ev işlerinden sorumlu olma	1	2	3	4	5
6. Aileye yönelik olma	1	2	3	4	5
7. Futbol maçlarına gitme	1	2	3	4	5
8. Geniş ilgileri olma	1	2	3	4	5
9. Siyasetle ilgilenme	1	2	3	4	5
10. Zamanının çoğunu evinde geçirme	1	2	3	4	5
11. Aileyi ilgi- lendiren önemli kararları verme	1	2	3	4	5
12. İş yaşamında hırslı olma	1	2	3	4	5
13. El işi yapma	1	2	3	4	5

14. Arkadaşları ile içki içmeye gitme	1	2	3	4	5
15. Koruyucu olma	1	2	3	4	5
16. Ailenin geçimini sağlamaktan sorumlu olma	1	2	3	4	5
17. TV dizilerini seyretme	1	2	3	4	5
18. ocuk bakımından sorumlu olma	1	2	3	4	5
19. Şefkatli olma	1	2	3	4	5
20. Disiplinli olma	1	2	3	4	5

Araştırmaya katıldığınız için teşekkürler

EK 3

Erkek ve kadına özgü davranışlara ilişkin deneklerin her madde için yaptıkları değerlendirmeler.

	İlkokul	Üniversite
1. Yemek yapma	4.45	4.18
2. Titiz olma	3.68	3.4
3. Evin dışarı işleri	2.00	2.00
4. Duygusal olma	3.60	3.90
5. Ev işlerinden sorumlu olma	4.30	4.00
6. Aileye yönelik olma	3.05	3.30
7. Futbol maçlarına gitme	1.28	1.55
8. Geniş ilgileri olma	2.50	3.08
9. Siyasetle ilgilenme	1.80	2.05
10. Zamanını evinde geçirme	4.40	4.00
11. Önemli kararları verme	1.70	2.68
12. İş yaşamında hırslı olma	2.25	3.08
13. El işi yapma	4.70	4.80
14. İçmeye gitme	4.70	4.80
15. Koruyucu olma	2.03	2.70
16. Ailenin geçiminden sorumlu olma	1.70	2.00
17. TV dizilerini seyretme	3.55	3.80
18. Çocuk bakımı	4.50	4.18
19. Şefkatli olma	4.03	3.90
20. Disiplinli olma	2.03	2.68

#### EK 4

Bu araştırmada gençlerin, cinsiyet rolleri ilişkin görüşleri incelenmek istenmektedir. Bu amaçla size iki ayrı kişi betimlemesi verilmektedir. Lütfen bunları okuduktan sonra, sizin görüşünüzü yansıtan ifadenin altında bulunan boşluğa X işareti koyarak tercihinizi belirtiniz. Yanıtların doğru ya da yanlış olması sözkonusu değildir. Amacımız sizin görüşlerinizi öğrenmektir. Bu yüzden samimi yanıtlar vermeniz çok önemlidir. Araştırmaya olan katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Doğum Tarihiniz :

Cinsiyetiniz :

(Kadın deneklere verilen form)

Mehmet evli bir erkektir. Bir kurumda çalışmaktadır. Ailenin geçiminden daha çok Mehmet sorumludur. Mehmet ayda bir kez erkek arkadaşları ile buluşup biri içki içmeye gitmektedir. Evin dışarıyı ilgilendiren işlerini Mehmet yapmaktadır. Fırsat buldukça stadyuma giderek futbol maçlarını seyreden Mehmet, siyasetle de ilgilenmektedir.

1. Sizce Mehmet bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz



Ali evli bir erkektir. Bir kurumda çalışmaktadır. Ali işi dışında zamanının büyük bir bölümün evinde geçirmektedir. Yemek, temizlik ve diğer ev işlerinin çoğunu Ali yapmaktadır. Çocukların bakımı ile daha çok Ali ilgilenmekte, arta kalan zamanını ise el işi yaparak geçirmektedir.

1. Sizce Ali bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

2. Ali ya da Mehmet ile evli olmak arasında bir seçim yapmanız istense hangisi seçerdiniz?

Ali \_\_\_\_\_

Mehmet \_\_\_\_\_

(Erkek deneklere verilen form)

Mehmet evli bir erkektir. Bir kurumda çalışmaktadır. Ailenin geçiminden daha çok Mehmet sorumludur. Mehmet ayda bir kez erkek arkadaşları ile buluşup bir bara içki içmeye gitmektedir. Evin dışarıyı ilgilendiren işlerini Mehmet yapmaktadır. Fırsat buldukça stadyuma giderek futbol maçlarını seyreden Mehmet, siyasetle de ilgilenmektedir.

1. Sizce Mehmet bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz

2. Sizce bir kadın Mehmet'i eş olarak nasıl değerlendirir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz

Ali evli bir erkektir. Bir kurumda çalışmaktadır. Ali işi dışında zamanının büyük bir bölümün evinde geçirmektedir. Yemek, temizlik ve diğer ev işlerinin çoğunu Ali yapmaktadır. Çocukların bakımı ile daha çok Ali ilgilenmekte, arta kalan zamanını ise el işi yaparak geçirmektedir.

1. Sizce Ali bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

2. Sizce bir kadın Ali'yi eş olarak nasıl değerlendirir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

EK 5

(Erkek deneklere verilen form)

Fatma evli bir kadındır. Bir kurumda çalışmaktadır. Ailenin geçiminde daha çok Fatma sorumludur. Fatma ayda bir kez kadın arkadaşları ile buluşup bir bara içki içmeye gitmektedir. Evin dışarıyı ilgilendiren işlerini Fatma yapmaktadır. Fırsat buldukça stadyuma giderek futbol maçlarını seyreden Fatma, siyasetle de ilgilenmektedir.

1. Sizce Fatma bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

Ayşe evli bir kadındır. Bir kurumda çalışmaktadır. Ayşe işi dışında, zamanının büyük bir bölümünü evinde geçirmektedir. Yemek, temizlik ve diğer ev işlerinin çoğunu Ayşe yapmaktadır. Çocukların bakımı ile daha çok Ayşe ilgilenmekte, arta kalan zamanını ise el işi yaparak geçirmektedir.

1. Sizce Ayşe bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

2. Ayşe ya da Fatma ile evyi olmak arasında bir seçim yapmanız istense hangisini seçerdiniz?

Ayşe \_\_\_\_\_ Fatma \_\_\_\_\_

(Kadın deneklere verilen form)

Ayşe evli bir kadındır. Bir kurumda çalışmaktadır. Ayşe işi dışında, zamanının büyük bir bölümünü evinde geçirmektedir. Yemek, temizlik ve diğer ev işlerinin çoğunu Ayşe yapmaktadır. Çocukların bakımı ile daha çok Ayşe ilgilenmekte, arta kalan zamanını ise el işi yaparak geçirmektedir.

1. Sizce Ayşe bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

2. Sizce bir erkek Ayşe'ye eş olarak nasıl değerlendirir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz
------------	----------------	--------------	---------	-------------

Fatma evli bir kadındır. Bir kurumda çalışmaktadır. Ailenin geçiminde daha çok Fatma sorumludur. Fatma ayda bir kez kadın arkadaşları ile buluşup bir bara içki içmeye gitmektedir. Evin dışarıyı ilgilendiren işlerini Fatma yapmaktadır. Fırsat buldukça stadyuma giderek futbol maçlarını seyreden Fatma, siyasetle de ilgilenmektedir.

1. Sizce Fatma bir eş olarak nasıl değerlendirilebilir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz

2. Sizce bir erkek Fatma'yı eş olarak nasıl değerlendirir?

çok olumlu	oldukça olumlu	biraz olumlu	olumsuz	çok olumsuz